

**ΤΕΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ**

**ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ : ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ
ΕΞΟΔΟΥ**

**ΟΝΟΜ/ΜΟ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ : ΤΣΙΦΤΣΟΓΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ
ΟΝΟΜ/ΜΟ ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗ : ΜΑΚΡΗΣ ΗΛΙΑΣ**

**ΧΑΝΙΑ ΚΡΗΤΗΣ
2013**

ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΞΟΔΟΥ

ΤΣΙΦΤΣΟΓΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

Ένα μεγάλο ευχαριστώ στον κ. Μακρή Ηλία, και που ανάλαβε την εργασία μου ως επιβλέπωντας καθηγητής και που με αμέριστη κατανόηση και με τις πολύτιμες γνώσεις του κατάφερα και την ολοκλήρωσα. Επίσης ευχαριστώ τον κ. Αλεξόπουλο Πέτρο και την οικογένεια του, γιατί ήταν η κινητήρια δύναμη που με ώθησε στο να επιστρέψω και να τελειώσω τις σπουδές μου, υστέρα από χρόνια απουσίας μου και που με στήριξε στο διάβημα μου αυτό με ποικίλους τρόπους. Τέλος, ευχαριστώ τους γονείς μου, Βασίλη και Αναστασία, και την αδελφή μου Μαρία που όλα τα χρόνια των σπουδών μου ήταν δίπλα μου...

Περιεχόμενα	Σελίδες
Κεφάλαιο 1ο	
1. Εισαγωγή	5
1.1. Η έννοια του όρου «Οικονομική κρίση»	7
1.1.1.Είδη κρίσεων	8
1.2. Έννοια Τράπεζας	10
1.2.1.Τι προκαλεί τις τραπεζικές κρίσεις	11
1.3. Οι οικονομικές εξελίξεις και προοπτικές διεθνώς και στη ζώνη του ευρώ	15
1.3.1.Οικονομικές εξελίξεις και προοπτικές αναλυτικά	16
Κεφάλαιο 2ο	
2. Η περίπτωση της Ελλάδας	23
2.1. Η κρίση της Ελληνικής Οικονομίας	24
2.2. Αποτελέσματα χρήσεως 2012 της Τράπεζας της Ελλάδος	26
2.3. Μακροοικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα το 2012 και προοπτικές	27
2.3.1.Εξελίξεις από την πλευρά της ζήτησης	28
2.3.2.Εξελίξεις από την πλευρά της προσφοράς	31
2.4. Απασχόληση και ανεργία	36
2.4.1.Εξελίξεις και προοπτικές για την απασχόληση και την ανεργία αναλυτικά	37
2.5 Πληθωρισμός	45
2.6. Ανισοκατανομή εισοδήματος, φτώχεια και βασικοί δείκτες συνθηκών διαβίωσης	48
2.7. Το δημόσιο χρέος	52
Κεφάλαιο 3ο	
3. Αποφάσεις που αφορούν άμεσα την Ελλάδα	54
3.1. Η συνεχιζόμενη ύφεση δεν επιτρέπει εφησυχασμό	56
3.1.1.Η οικονομία σε ύφεση και το 2013 - Περαιτέρω διόγκωση της ανεργίας	56
3.2. Δύσκολη χρονιά το 2013 - ορατή ανάκαμψη το 2014	58
3.3. Αισθητή βελτίωση των προοπτικών	60
Παράρτημα	64
Βιβλιογραφία	66

1. Εισαγωγή

Οι κρίσεις αποτελούν πλέον αναπόσπαστο κομμάτι της σύγχρονης μακροοικονομικής ιστορίας. Ιδιαίτερα, η δεκαετία του 1990 έχει να επιδείξει μια σειρά από κρίσεις ανά την υφήλιο, εξαιτίας των οποίων απαιτήθηκε η παρέμβαση κυβερνήσεων και κεντρικών τραπεζών, για να αποσοβηθεί μια γενικότερη κατάρρευση των χρηματοπιστωτικών συστημάτων και οικονομιών. Πρόκειται για την Σκανδιναβική Κρίση του 1990-91, την Κρίση του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος το 1992-93, την Κρίση του Μεξικού το 1994-95 (γνωστή ως Tequila crisis), την Ασιατική Κρίση του 1997-98 (η κρίση των «δράκων» και των «τίγρεων», από τα παρατσούκλια των εμπλεκόμενων χωρών), και την Ρωσική Κρίση του 1998-99, η οποία παγίδευσε και οδήγησε με την σειρά της και την Βραζιλία σε κρίση την ίδια περίοδο, ενώ παράλληλα προκάλεσε τεράστιες ζημιές στο κερδοσκοπικό επενδυτικό κεφάλαιο (hedge fund) L.T.C.M. και ανάγκασε την Ομοσπονδιακή Τράπεζα της Νέας Υόρκης να παρέμβει για την διάσωση του, αφού κρίθηκε «πολύ μεγάλο», για να αφεθεί στην τύχη του. Και η δεκαετία του 2000, όμως είχε τα δικά της επεισόδια κρίσεων, για την κατάρρευση των μετοχών και του ευρύτερου τομέα της νέας τεχνολογίας το 2000 και την κρίση της Αργεντινής το 2001-02, πριν φτάσουμε στην πρόσφατη μεγάλη κρίση των στεγαστικών δανείων του 2008-09.

Τον τελευταίο χρόνο, η παγκόσμια κοινότητα αντιμετωπίζει μια μεγάλης έντασης οικονομική κρίση, η οποία, αν και εκδηλώθηκε αρχικά στις Ηνωμένες Πολιτείες με επίκεντρο τις τραπεζικές επισφάλειες και ειδικότερα την αδυναμία εξυπηρέτησης των στεγαστικών δανείων, σύντομα έλαβε διαστάσεις επιδημίας. Η χρηματοπιστωτική κρίση επεκτάθηκε ταχύτατα στις ανεπτυγμένες χώρες και στην συνέχεια σε ολόκληρο

τον κόσμο, με δραματικές επιπτώσεις στο τραπεζικό σύστημα και τις επιχειρήσεις. Σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η κρίση μεταφέρεται με σφοδρότητα στην πραγματική οικονομία, με αποτέλεσμα την ύφεση και την πτώση της απασχόλησης. Η αντίδραση των χωρών ήταν άμεση σ' ότι αφορά στην λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση της κρίσης. Τα μέτρα αυτά, αν και διέφεραν από χώρα σε χώρα, ωστόσο είχαν έναν και κοινό στόχο, την βελτίωση της ρευστότητας, την κινητοποίηση των επενδύσεων με σκοπό την αναθέρμανση της οικονομίας και την συγκράτηση της απασχόλησης.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το σχέδιο για την αντιμετώπιση της κρίσης, τη στήριξη και την ανάκαμψη της οικονομίας κατατέθηκε το Δεκέμβριο του 2008. Η ανάπτυξη των κοινών στρατηγικών σε συνδυασμό με την προώθηση των μακροπρόθεσμων στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν το βασικό χαρακτηριστικό αυτού του σχεδίου. Στόχος είναι η τόνωση της αγοράς και η λήψη μέτρων για την στήριξη των επιχειρήσεων και της απασχόλησης. Οι βασικοί άξονες για την αντιμετώπιση της κρίσης είναι η εισαγωγή ρευστότητας στην οικονομία ώστε να τονωθεί η ζήτηση και η προώθηση των επενδύσεων με μακροπρόθεσμο στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης, πάντα όμως λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς του Συμφώνου Σταθερότητας, το οποίο δίνει έμφαση στη δημοσιονομική πειθαρχία και τη νομισματική σταθερότητα.

Σε μια εποχή που η ελληνική κρίση έχει πυροδοτήσει μια κρίση εμπιστοσύνης σε ολόκληρη την ευρωζώνη οι χώρες επιχειρούν να την περιορίσουν με αυστηρά μέτρα περιορισμού των ελλειμμάτων στη χώρα μας, όπου βρίσκεται και η καρδιά της νέας (δημοσιονομικής) φάσης της ευρωπαϊκής κρίσης. Κανείς, ούτε οι καταναλωτές, ούτε οι επιχειρήσεις, ούτε οι εξειδικευμένοι διεθνείς αναλυτές μπορούν να προβλέψουν με βεβαιότητα τη διάρκεια της εγχώριας κρίσης. Η κρίση της ελληνικής οικονομίας συνδέεται εν μέρει με την κρίση της στρατηγικής του ευρώ. Παρά την αρχική ανατιολόγητη αισιοδοξία, οι οικονομικές εξελίξεις στις διεθνείς χρηματαγορές έπληξαν τον πυρήνα του ευρώ και οδήγησαν σε κρίση τις στρατηγικές εξουσίας που

συνδέονται με αυτό . Η συμβίωση χωρών με διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης κάτω από τη «στέγη» του ίδιου νομίσματος οδήγησε σε πολύ διαφορετικούς ρυθμούς μεγέθυνσης και κερδοφορίας. Η ταχεία ανάπτυξη στις χώρες της «περιφέρειας» και η σχετική στασιμότητα του «κέντρου» μείωσε δραστικά την αναπτυξιακή «ψαλίδα» μεταξύ τους. Την ίδια στιγμή, οι υψηλότεροι ρυθμοί ανάπτυξης στις πρώτες συνοδεύτηκαν τόσο από ραγδαία μείωση στο κόστος του εγχώριου δανεισμού όσο και από εισροή ξένων «αποταμιεύσεων», γεγονός που δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την εμφάνιση σταθερών πλεονασμάτων στο ισοζύγιο των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών. Παρά την αρχική αμηχανία και τις άστοχες αμφιταλαντεύσεις, η κρίση αντιμετωπίζεται ως αφορμή για την ενίσχυση των νεοφιλελεύθερων στρατηγικών που συνδέονται με το σχέδιο του ευρώ.

1.1. Η έννοια του όρου «Οικονομική κρίση»

Οικονομική κρίση είναι το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας. Όταν λέμε οικονομική δραστηριότητα αναφερόμαστε σε όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας, όπως η απασχόληση, το εθνικό προϊόν, οι τιμές, οι επενδύσεις κ.λπ. Ο βασικότερος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας είναι οι επενδύσεις, οι οποίες, όταν αυξομειώνονται, συμπαρασύρουν μαζί τους και όλα τα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη.

Η οικονομική κρίση αποτελεί τη μια από τις δύο φάσεις των οικονομικών διακυμάνσεων και συγκεκριμένα τη φάση της καθόδου, όταν δηλαδή η οικονομική δραστηριότητα βρίσκεται σε μια συνεχή συρρίκνωση.

Οι οικονομικές διακυμάνσεις ορίζονται ως οι διαδοχικές αυξομειώσεις της οικονομικής δραστηριότητας μέσα σε μια οικονομία. Λέγονται αλλιώς και κυκλικές διακυμάνσεις ή οικονομικοί κύκλοι. Οι Άγγλοι αποδίδουν το φαινόμενο με τον όρο

«business cycles», ακριβώς για να τονίσουν την ιδιαίτερη βαρύτητα των επενδύσεων στην εξέλιξη του οικονομικού κύκλου. Από πολύχρονες στατιστικές παρατηρήσεις διαπιστώθηκε ότι οι οικονομικοί κύκλοι διαρκούν περίπου από 7 έως 11 χρόνια.

1.1.1. Είδη κρίσεων

Υπάρχουν διάφορα είδη κρίσεων, τα οποία, όμως, συνδέονται άμεσα μεταξύ τους. Οι οικονομολόγοι συνήθως αναφέρονται σε νομισματικές κρίσεις, τραπεζικές κρίσεις και κρίσεις ισοζυγίου πληρωμών. Καμία από αυτές δεν συμβαίνει ανεξάρτητα από τις άλλες, κι πολλοί ερευνητές έχουν προσπαθήσει να εντοπίσουν μια σχέση αιτίου-αιτιατού μεταξύ τους. Απόρροια των τραπεζικών κρίσεων είναι και οι χρηματιστηριακές κρίσεις (χρηματιστηριακά κραχ). Επεισόδια των τελευταίων έχουν εκδηλωθεί και ανεξάρτητα, αλλά η σφοδρότητα τους είναι μεγαλύτερη, όταν συνδέονται με κάποια από τις παραπάνω μορφές κρίσεων.

Ως νομισματική κρίση ορίζεται η αναγκαστική, από πλευράς κυβέρνησης και κεντρικής τράπεζας, αλλαγής της επίσημης ισοτιμίας ενός νομίσματος, η εγκατάλειψη ενός συστήματος σταθερών (pegged) ισοτιμιών ή η διάσωση ενός νομίσματος μέσω συντονισμένης παρέμβασης κεντρικών τραπεζών ή διεθνών οργανισμών, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (Δ.Ν.Τ.). Σε κάποιες περιπτώσεις, προκειμένου να ληφθούν υπόψη και άλλα μεγέθη που επηρεάζονται άμεσα σε μια κρίση, κατασκευάζεται ένας σταθμισμένος δείκτης με τις ποσοστιαίες αλλαγές στη νομισματική ισοτιμία, στα βραχυπρόθεσμα επιτόκια και στα αποθεματικά της κεντρικής τράπεζας. Όταν η μεταβολή αυτού του δείκτη υπερβεί ένα προκαθορισμένο όριο, π.χ δύο τυπικές αποκλίσεις σ, από τον μέσο όρο, τότε μιλάμε για νομισματική κρίση.

Ως τραπεζική κρίση ορίζεται μια κατάσταση δυσχέρειας, η οποία οδηγεί σε διάβρωση και φθορά μεγάλου μέρους ή και ολόκληρης της αξίας του συνολικού κεφαλαίου του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η απαρχή μιας τραπεζικής κρίσης μπορεί να οριοθετηθεί με βάση συγκεκριμένα γεγονότα που προηγούνται της κρίσης όπως οι μαζικές αναλήψεις των αποταμιεύσεων των πελατών. Αυτού του είδους η «επίθεση» δημιουργεί πρόβλημα στο παθητικό της τράπεζας. Τα προβλήματα, όμως, μπορούν να ξεκινήσουν και από το ενεργητικό. Στην περίπτωση αυτή, οι μεγάλες μειώσεις των τιμών και των αξιών και επενδύσεων της τράπεζας και η αύξηση του αριθμού των μη εξυπηρετούμενων δανείων, μπορούν να οδηγήσουν σε τραπεζικές κρίσεις. Χαρακτηριστικές ενδείξεις των τραπεζικών κρίσεων είναι επίσης οι αυξημένες πτωχεύσεις εταιρειών, οι συγχωνεύσεις και οι κρατικοποιήσεις ή τα μεγάλα οικονομικά πακέτα κρατικής βοήθειας. Με βάση τα παραπάνω, μπορούμε να ορίσουμε γενικότερα τις χρηματοπιστωτικές κρίσεις ως καταστάσεις αυξημένης μεταβλητότητας στις χρηματοοικονομικές αγορές, που χαρακτηρίζονται από έλλειψη ρευστότητας, πτωχεύσεις ιδρυμάτων και κρατικές παρεμβάσεις για περιορισμό των προβλημάτων.

Οι κρίσεις ισοζυγίου πληρωμών συνήθως ακολουθούν τις τραπεζικές κρίσεις. Στις περιπτώσεις αυτές, οι κυβερνήσεις, υποτιμούν συνήθως το εθνικό τους νόμισμα ή εγκαταλείπουν τη σταθερή και υιοθετούν κυμαινόμενη ισοτιμία για αυτό. Παράλληλα, η κεντρική τράπεζα χρησιμοποιεί τα αποθέματα της σε ξένο νόμισμα για την υπεράσπιση του εθνικού νομίσματος, αυξάνοντας και τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια, για να καταστήσει ακριβό το δανεισμό σε όσους προσπαθούν να κερδοσκοπήσουν.

Όταν οι διαταραχές στην αγορά συναλλάγματος και στο χρηματοπιστωτικό σύστημα οδηγούν σε νομισματικές και τραπεζικές κρίσεις την ίδια χρονική περίοδο, τότε αναφερόμαστε σε δίδυμες κρίσεις. Οι Kaminsky και Reinhart (1998, Δ.Σπαρτιώτης-Γ.Στουρνάρας, 2007-2008, σελ. 21) διαπίστωσαν ότι τα προβλήματα στον τραπεζικό τομέα συχνά προηγούνται μιας νομισματικής κρίσης, χωρίς όμως να μπορέσουν να προσδιορίσουν την τραπεζική κρίση ως αιτία της νομισματικής. Αν και

εντόπισαν πολλές κοινές αιτίες, το ποια κρίση θα εκδηλωθεί πρώτη είναι θέμα συγκυριών. Σε περίπτωση , όμως που η τραπεζική κρίση προηγηθεί, η τυχόν επακόλουθη νομισματική κρίση βαθαίνει τα προβλήματα στον τραπεζικό χώρο, δημιουργώντας έτσι έναν φαύλο κύκλο. Επίσης, οι ίδιοι ερευνητές ανακάλυψαν ότι οι δίδυμες κρίσεις είναι πολύ πιο έντονες, καθώς δημιουργούν πολύ μεγαλύτερα προβλήματα από εκείνα που θα δημιουργούσε κάθε μια κρίση, αν εκδηλωνόταν μεμονωμένα. Επίσης, οι ερευνητές αυτοί κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι και στις δύο περιπτώσεις κρίσεων προηγούνται υφέσεις ή ρυθμοί ανάπτυξης χαμηλότεροι του κανονικού.

Έτσι και στα δύο είδη κρίσεων, ένας εξωγενές πλήγμα στο σύστημα, όπως η απελευθέρωση της χρηματοπιστωτικής αγοράς και η εύκολη πρόσβαση στις διεθνείς αγορές κεφαλαίου, αποτέλεσαν την απαρχή της ανοδικής φάσης του κύκλου, πριν από την κατάρρευση. Στις περιπτώσεις αυτές, οι κρίσεις είναι άμεσα συνδεδεμένες, με την τραπεζική κρίση συνήθως να προηγείται της νομισματικής κατάρρευσης, καθώς η πρόσβαση σε εύκολη χρηματοδότηση αυξάνει το παθητικό των τραπεζών και μειώνει την ποιότητα του χαρτοφυλακίου τους, ενώ παράλληλα αποσταθεροποιεί την ευρύτερη οικονομία της χώρας, οδηγώντας έτσι σε κερδοσκοπικές επιθέσεις στο νόμισμα.

1.2. Έννοια Τράπεζας

Τράπεζα είναι οικονομική επιχείρηση που θεωρείται ως ο μεσάζοντας μεταξύ κεφαλαιούχων, που ζητούν να επενδύσουν κεφάλαια, και εκείνων οι οποίοι έχουν ανάγκη δανεισμού για την χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων τους.

Η κυριότερη λειτουργία της τράπεζας είναι ο έντοκος δανεισμός. Δανείζει κεφάλαια τα οποία της ανήκουν ή κεφάλαια προερχόμενα από καταθέσεις πελατών.

Οι τράπεζες παρουσιάστηκαν αρχικά στη Δύση ως αργυραμοιβεία που αντάλλασσαν διάφορα νομίσματα με κέρδος.

Αργότερα, άρχισαν να συγκεντρώνουν κεφάλαια, που με αυτά χρηματοδοτούσαν τα κράτη και μάλιστα σε περίπτωση πολέμου. Με την επέκταση του δανεισμού κεφαλαίων και σε ιδιώτες δημιουργήθηκε ο σημερινός τύπος τράπεζας. Γενικά, τα σημερινά τραπεζικά ιδρύματα χωρίζονται σε τράπεζες καταθέσεων που δανείζονται κεφάλαια από ιδιώτες και τα δανείζουν σε τρίτους και σε εκδοτικές, που έχουν το προνόμιο να δίνουν τραπεζογραμμάτια αντί για μεταλλικό νόμισμα.

Οι τράπεζες αποτελούν σπουδαίο παράγοντα στην εμπορική και οικονομική ζωή ενός τόπου. Δέχονται καταθέσεις με τόκο, προεξοφλούν τις συναλλαγματικές, δανείζουν με ενέχυρο τίτλους και εμπορεύματα, ή με υποθήκη, χρηματοδοτούν μεγάλες επιχειρήσεις, χορηγούν κρατικά δάνεια κ.τ.λ.

1.2.1. Τι προκαλεί τις τραπεζικές κρίσεις

Υπάρχουν υποδείγματα που έχουν αναπτυχθεί, τα οποία υπάγονται σε μια από τις δύο γενικές κατηγορίες θεωριών που αναπτύχθηκαν για τις τραπεζικές κρίσεις. Η πρώτη κατηγορία υποδειγμάτων βασίζεται στις πεπιοθήσεις των καταθετών, οπότε έχουμε τα υποδείγματα πανικού. Βάσει αυτών, μια τραπεζική κρίση ξεσπά, όταν αλλάζουν οι προσδοκίες των καταθετών για την μελλοντική χρηματοοικονομική, και γενικότερα μακροοικονομική, κατάσταση, χωρίς αυτή η αλλαγή να αντικατοπτρίζει τις μεταβολές των πραγματικών οικονομικών δεικτών. Ο Kindleberger (Δ.Σπαρτιώτης-Γ.Στουρνάρας 2007-2008, σελ. 40) ισχυρίζεται ότι ο τομέας της τραπεζικής είναι εκ φύσεως ασταθής, λόγω της παρουσίας πελατών-καταθετών, οι οποίοι, κατά διαστήματα, καταβάλλονται από μανία και πανικό. Οι καταθέτες αλλάζουν τις πεπιοθήσεις τους, όταν πιστεύουν ότι οι υπόλοιποι καταθέτες

εμφανίζουν διαφορετική συμπεριφορά, οπότε αρχίζουν να φέρονται παράλογα και οδηγούνται σε συμπεριφορές αγέλης. Αποσύρουν μαζικά τις καταθέσεις τους, φοβούμενοι να μην μείνουν τελευταίοι και χάσουν τα χρήματα τους. Επομένως, ανεξάρτητα από την κατάσταση των τραπεζών, αν μεταξύ των καταθετών η εσφαλμένη πεποίθηση ότι επίκειται κρίση, η κρίση όντως θα εμφανιστεί (αυτοτροφοδοτούμενη).

Βέβαια, η πρώτη κατηγορία δεν περιλαμβάνει μόνο υποδείγματα όπου οι κρίσεις προκαλούνται από την παράλογη (irrational) συμπεριφορά των καταθετών, όπως πιστεύει ο Kindleberger (Δ.Σπαρτιώτης-Γ.Στουρνάρας 2007-2008, σελ. 40), αλλά και από τις αλλαγές στις προσδοκίες των λογικών (rational) επενδυτών. Τα πρώτα υποδείγματα κρίσεων αυτής της κατηγορίας αναπτύχθηκαν από τον Bryant (1980, Δ.Σπαρτιώτης-Γ.Στουρνάρας 2007-2008, σελ. 40) και τους Diamond και Dybvig (1983, Δ.Σπαρτιώτης-Γ.Στουρνάρας 2007-2008, σελ. 40). Τα δύο υποδείγματα θεωρούν ότι υπάρχει μια συνεχής παρουσία καταθετών και καταναλωτών, με τυχαίες και απρογραμμάτιστες (random) απαιτήσεις ρευστότητας. Η τράπεζα εξυπηρετεί την πελατεία με σειρά προτεραιότητας (first come, first served), ενώ υπάρχει κόστος για την ρευστοποίηση των περιουσιακών στοιχείων της τράπεζας. Με βάση τις παραδοχές αυτές, τα υποδείγματα θεωρούν ότι υπάρχουν πολλά σημεία ισορροπίας (multiple equilibria). Αν όλοι οι πελάτες πιστεύουν ότι δεν υπάρχει κίνδυνος πανικού, τότε στην τράπεζα καταφεύγουν για να εξυπηρετηθούν μόνο όσοι έχουν πραγματικές ανάγκες ρευστότητας, χωρίς οι απαιτήσεις τους να δημιουργούν την ανάγκη πώλησης περιουσιακών στοιχείων της τράπεζας με αυξημένο κόστος. Αν όμως δημιουργηθεί η πεποίθηση ότι επίκειται κρίση, όλοι οι πελάτες τρέχουν να αποσύρουν πρώτοι τα χρήματα τους, ώστε να μη βρεθούν στο τέλος της γραμμής εξυπηρέτησης.

Η ύπαρξη πολλαπλών σημείων ισορροπίας δεν καθιστά τα υποδείγματα ιδιαίτερα εύχρηστα, αν δεν γνωρίζουμε το μηχανισμό επιλογής του σημείου ισορροπίας. Στο υπόδειγμα των Diamond-Dybvig (Δ.Σπαρτιώτης-Γ.Στουρνάρας 2007-2008, σελ. 40)

οι κρίσεις είναι τυχαία γεγονότα και επηρεάζονται από τις «ηλιακές κηλίδες». Στο υπόδειγμα του Bryant (Δ.Σπαρτιώτης-Γ.Στουρνάρας 2007-2008, σελ. 40), οι κρίσεις προκαλούνται από τον συνολικό δανειακό κίνδυνο των τραπεζών και την έλλειψη πληροφόρησης των καταναλωτών για τις αποπληρωμές δανείων της τράπεζας. Και τα δυο υποδείγματα παρουσιάζουν αδυναμίες, όσον αφορά στην εξήγηση του μηχανισμού, μέσω του οποίου καταλήγουμε σε κάποιο σημείο ισορροπίας. Κοινό χαρακτηριστικό τους, όμως, είναι η δυνατότητα εξάλειψης των κρίσεων, μέσω της παροχής ενός μηχανισμού διασφάλισης της ρευστότητας (liquidity insurance) και εγγύησης των καταθέσεων, καθώς και μέσω της συμβολής της κεντρικής τράπεζας, ως καταφυγίου ύστατης ανάγκης (lender of last resort). Αμφισβητώντας τις υποθέσεις των υποδειγμάτων των Bryant και Diamond-Dybvig (Δ.Σπαρτιώτης-Γ.Στουρνάρας 2007-2008, σελ. 41), κάποιοι ερευνητές, όπως οι Cone (1983) και Jacklin (1987, Δ.Σπαρτιώτης-Γ.Στουρνάρας 2007-2008, σελ. 41), θεώρησαν ότι η παροχή διασφάλισης της ρευστότητας από την πλευρά της τράπεζας δεν είναι αναγκαία, όταν οι καταθέτες και οι πελάτες έχουν πρόσβαση στις κεφαλαιακές αγορές. Οι Diamond και Dybvig (Δ.Σπαρτιώτης-Γ.Στουρνάρας 2007-2008, σελ. 41), όμως υποδεικνύουν την ύπαρξη βέλτιστου σημείου στο υπόδειγμα τους, όταν παρέχεται εγγύηση για τις καταθέσεις. Σε άλλα υποδείγματα όμως, όπως εκείνο των Kareken και Wallace (1978, Δ.Σπαρτιώτης-Γ.Στουρνάρας 2007-2008, σελ. 41), η ύπαρξη εγγύησης καταθέσεων δεν οδηγεί σε βέλτιστο σημείο.

Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει υποδείγματα τα όποια στηρίζονται στα πραγματικά χρηματοοικονομικά μεγέθη μιας τράπεζας, όπως οι χρηματορροές και τα καθαρά κέρδη. Κρίσεις προκαλούνται όταν τα μεγέθη αυτά χειροτερεύουν, όπως για παράδειγμα στην καθοδική φάση ενός οικονομικού κύκλου. Δεν προκαλεί έκπληξη, λοιπόν, το γεγονός ότι τα υποδείγματα των τραπεζικών κρίσεων αυτής της κατηγορίας συνδέονται άμεσα με την θεωρία των οικονομικών κύκλων, καθώς κι ότι υπάρχει αμφίδρομη σχέση μεταξύ των δυο, καθώς οι τραπεζικές κρίσεις μπορούν να αποτελούν συμπτώματα του οικονομικού κύκλου, αλλά μπορούν να οδηγήσουν και

σε αυτόν. Στα υποδείγματα αυτά, κάποιο αρνητικό πλήγμα στα μεγέθη των τραπεζών αποτελεί το έναυσμα της κρίσης. Ένα τέτοιο πλήγμα μπορεί να είναι κάποια αύξηση στο ποσοστό πτωχεύσεων των εταιριών, η πτώση αξιών που έχουν οι τράπεζες στο ενεργητικό τους ή η μείωση της κερδοφορίας των τραπεζών. Το πρώτο υπόδειγμα της κατηγορίας αναπτύχθηκε από τον Mitchell (1941, Δ.Σπαρτιώτης-Γ.Στουρνάρας 2007-2008, σελ. 41), ενώ οι Chari και Jagannathan (1988, Δ.Σπαρτιώτης-Γ.Στουρνάρας 2007-2008, σελ. 41), Jacklin και Bhattacharya (1988, Δ.Σπαρτιώτης-Γ.Στουρνάρας 2007-2008, σελ. 41), Gorton (1988, Δ.Σπαρτιώτης-Γ.Στουρνάρας 2007-2008, σελ. 41), Allen και Gale (1988, Δ.Σπαρτιώτης-Γ.Στουρνάρας 2007-2008, σελ. 41) επεκτείνουν τα υποδείγματα αυτά, εισάγοντας καταθέτες και πελάτες, οι οποίοι ελέγχουν τις τράπεζες κι αναμένουν κάποιο «σήμα» από την αλλαγή στα μεγέθη της τράπεζας, για να αποσύρουν τα χρήματα τους.

Είναι εμφανές ότι οι τραπεζικές κρίσεις μπορούν να συμβούν είτε λόγω μεταβολής των μεγεθών είτε λόγω πανικού. Οι αναλύσεις παλιότερων κρίσεων δείχνουν ότι αυτές συμβαίνουν συχνότερα εξαιτίας μεταβολής των πραγματικών μεγεθών. Ακόμη και στις πιο πρόσφατες τραπεζικές κρίσεις, όπως αυτές των σκανδιναβικών χωρών στις αρχές της δεκαετίας 1990 και των ασιατικών χωρών προς το τέλος της ίδιας δεκαετίας, η ύπαρξη σαφών ή έμμεσων εγγυήσεων των καταθέσεων δεν ήταν αρκετή για να αποτρέψει τις κρίσεις, όπως θα περίμενε κανείς από τα υποδείγματα πανικού. Ίσως τελικά η χειροτέρευση των τραπεζικών μεγεθών, κατά την κρίση των καταθετών, να δίνει το έναυσμα για το ξέσπασμα μιας κρίσης.

1.3. Οι οικονομικές εξελίξεις και προοπτικές διεθνώς και στη ζώνη του ευρώ

- Η πρόοδος που σημειώθηκε περί το τέλος του 2012 όσον αφορά την οικονομική διακυβέρνηση της ΟΝΕ και η επαναφορά σε κανονική τροχιά του οικονομικού προγράμματος της Ελλάδος συνέβαλαν στη μείωση του υψηλού βαθμού αβεβαιότητας που χαρακτήριζε τις προοπτικές της ευρωπαϊκής και κατ' επέκταση της παγκόσμιας οικονομίας. Προς την ίδια κατεύθυνση έδρασε και η συμφωνία στο αμερικάνικο Κογκρέσο για την αποφυγή του «δημοσιονομικού βελάθρου» και του κινδύνου οικονομικής ύφεσης στις ΗΠΑ.
- Ωστόσο, σημαντικές προκλήσεις παραμένουν. Στη ζώνη του ευρώ, η κρίση χρέους δεν έχει ακόμη ξεπεραστεί και οι βραχυχρόνιες οικονομικές προοπτικές εξακολουθούν να είναι δυσμενείς, καθώς ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ το 2013 προβλέπεται να παραμείνει ελαφρά αρνητικός και το ποσοστό ανεργίας να προσεγγίζει το 12%, με αρκετά μεγάλες διαφορές στις επιδόσεις των επιμέρους οικονομιών. Ευνοϊκότερες είναι η προοπτικές για την οικονομία των ΗΠΑ, όπου ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ προβλέπεται να διαμορφωθεί στο 2,0% (σύμφωνα με το ΔΝΤ), αλλά παραμένει ζητούμενο η συμφωνία σε ένα μακροπρόθεσμο πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής. Ευνοϊκό στοιχείο για την παγκόσμια οικονομία είναι οι προβλέψεις για σχετικά υψηλό ρυθμό ανάπτυξης στις κυριότερες αναδυόμενες οικονομίες.

1.3.1. Οικονομικές εξελίξεις και προοπτικές αναλυτικά

- Η παγκόσμια οικονομία, επιβραδύνθηκε περαιτέρω το 2012, αντανακλώντας (α) τη σοβαρή εξασθένηση της εμπιστοσύνης, κυρίως λόγω της ασυνήθιστα υψηλής αβεβαιότητας που τροφοδοτήθηκε από την αναζωπύρωση της κρίσης χρέους στη ζώνη του ευρώ και τις πρόσκαιρες ανησυχίες για τη βιωσιμότητα της ζώνης το δεύτερο τρίμηνο του 2012, (β) τις επιπτώσεις της ταυτόχρονης αναγκαίας δημοσιονομικής προσαρμογής σε πολλές προηγμένες οικονομίες, (γ) τις ευρύτερες επιπτώσεις, κυρίως στις αναδυόμενες εξαγωγικές οικονομίες, από την επιβράδυνση του παγκόσμιου εμπορίου και την ύφεση στη ζώνη του ευρώ, (δ) τον αντίκτυπο στην εγχώρια και τη διεθνή ζήτηση από τη συνεχιζόμενη απομόχλευση νοικοκυριών και χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και (ε) τις επιπτώσεις από την επικράτηση νέων ιστορικά υψηλών διεθνών τιμών στα καύσιμα και σε ορισμένα βασικά εμπορεύματα, κυρίως τα τρόφιμα.
- Ο ρυθμός ανόδου του παγκόσμιου ΑΕΠ εκτιμάται ότι επιβραδύνθηκε στο 3,2% το 2012, από 3,9% το 2011(τελευταίες εκτιμήσεις του ΔΝΤ). Στις 34 οικονομίες - μέλη του ΟΟΣΑ ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ εκτιμάται ότι επιβραδύνθηκε στο 1,4% από 1,8% το 2011.
- Ωστόσο, η επιβράδυνση στις προηγμένες οικονομίες το 2012(στο 1,3% από 1,6%) αντανακλά εξαιρετικά διαφοροποιημένες εξελίξεις κατά οικονομικές περιοχές και χώρες. Στις ΗΠΑ σημειώθηκε επιτάχυνση της ανάπτυξης στο 2,2% από 1,8% το 2011, αν και το δ' τρίμηνο ο ρυθμός μεταβολής, ανηγμένος σε ετήσια βάση, ήταν ελαφρά αρνητικός (-0,1%), αντανακλώντας τόσο τις επιπτώσεις των ακραίων καιρικών φαινομένων όσο και τη μείωση των αμυντικών δαπανών. Επίσης, η ανεργία υποχώρησε περαιτέρω στο 8,1% το 2012 από 8,9% το 2011. Η Ιαπωνία εξήλθε από την ύφεση το 2012(+1,9% από -0,6% το 2011), αλλά παρουσίασε έλλειμμα επί δεύτερο κατά σειρά έτος (και μάλιστα αυξημένο κατά 170%), καθώς οι εισπράξεις

από εξαγωγές αγαθών μειώθηκαν κατά 2,7% και οι πληρωμές για εισαγωγές αυξήθηκαν κατά 3,8% (κυρίως λόγω εισαγωγικών καυσίμων, μετά τη σχεδόν πλήρη αναστολή της λειτουργίας των πυρηνικών αντιδραστήρων). Αντίθετα, η ζώνη του ευρώ εισήλθε το 2012 σε ήπια ύφεση (-0,5%), ενώ το ΑΕΠ του Ηνωμένου Βασιλείου έμεινε στάσιμο.

- Στις προηγμένες οικονομίες η επιβράδυνση του ΑΕΠ οφειλόταν πρωτίστως στις αρνητικές εξελίξεις και την ύφεση που σημειώθηκαν στη ζώνη του ευρώ κυρίως λόγω των φόβων για τη διάχυση των αρνητικών επιπτώσεων από την κρίση δημοσίου χρέους. Τα ήδη εξαιρετικώς χαμηλά επιτόκια των κεντρικών τραπεζών των χωρών αυτών και οι απαραίτητες προσπάθειες του - ακόμη εύθραυστου λόγω της διεθνούς κρίσης - τραπεζικού τομέα για απομόχλευση και αύξηση της κεφαλαιακής του επάρκειας δεν επέτρεπαν περαιτέρω χαλάρωση της νομισματικής πολιτικής με τα συμβατικά μέσα, συνέχισαν όμως να αξιοποιούνται τα μη συμβατικά μέσα τόσο στην Ευρώπη όσο και στις ΗΠΑ.

- Στις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες οι ρυθμοί ανάπτυξης παρέμειναν σχετικά υψηλοί, αν και ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ επιβραδύνθηκε στο 5,1% από 6,3% (με εξαίρεση τις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής, όπου σημειώθηκε επιτάχυνση σε 5,2% από 3,5%), κυρίως λόγω της ανάλογης εξέλιξης της εξωτερικής ζήτησης από τις προηγμένες οικονομίες και του διεθνούς εμπορίου. Οι αναδυόμενες οικονομίες της Ασίας συνεχίζουν να επιτυγχάνουν τις συγκριτικά καλύτερες επιδόσεις και ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ εκτιμάται ότι επιβραδύνθηκε στο 6,6% από 8,0% το 2011. Το ΑΕΠ στην Κίνα επιβραδύνθηκε, καταγράφοντας ρυθμό ανόδου 7,8%, το χαμηλότερο από το 1999, έναντι 9,3% το 2011.

- Η υψηλή και σε ορισμένες χώρες αυξανόμενη ανεργία αποτέλεσε πρόσθετο παράγοντα υποχώρησης της εμπιστοσύνης και μείωσης της δαπάνης. Το ποσοστό ανεργίας στις χώρες -μέλη του ΟΟΣΑ εκτιμάται ότι παρέμεινε σταθερό στο 8% το 2012, αντανακλώντας όμως πολύ διαφορετικές εξελίξεις ανά χώρα. Στις ΗΠΑ

υποχώρησε περαιτέρω σημαντικά (στο 8,1% από 9,6% του 2010), στην Ιαπωνία υποχώρησε επίσης ως αποτέλεσμα της μείωσης της προσφοράς εργασίας. Αντιθέτως στη ζώνη του ευρώ η ανεργία αυξήθηκε περαιτέρω στο 11,1% από 10,0% το 2011, δηλαδή 3,7 εκατοστιαίες μονάδες πάνω από το ιστορικό χαμηλό του 2007-2008 (7,4%).

- Ο πληθωρισμός υποχώρησε το 2012(στις ανεπτυγμένες οικονομίες στο 2,0% από το 2,7% στις αναπτυσσόμενες και αναδυόμενες στο 6,1% από 7,2%), τόσο λόγω της επιβράδυνσης της οικονομικής δραστηριότητας και της διεύρυνσης του αρνητικού παραγωγικού κενού στις χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ (στο -2,9% από -2,5% το 2011) όσο και λόγω της μείωσης των διεθνών τιμών βασικών εμπορευμάτων εκτός καυσίμων και της μεγάλης επιβράδυνσης της ανόδου της τιμής του πετρελαίου. Στις ΗΠΑ, όπου επιπλέον παρατηρήθηκε μικρή υποχώρηση του ρυθμού ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας(1,6% από 2,0% το 2011). ο πληθωρισμός με βάση τον ΔTK μειώθηκε εντονότερα, στο 2,1% το 2012 από 3,1%το 2011. Αντίθετα, στη ζώνη του ευρώ όπου το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας επιταχύνθηκε (στο 1,4%, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, από 0,9% το 2011), ο πληθωρισμός με βάση τον ΕνΔTK υποχώρησε λιγότερο, στο 2,4% το 2012, από 2,7% το 2011.

- Ο ρυθμός ανόδου του όγκου του παγκόσμιου εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών συνέχισε να επιβραδύνεται το 2012 στο 2,8% από 5,9% το 2011, συμβάλλοντας καθοριστικά στην επιβράδυνση του παγκόσμιου ΑΕΠ. Η αβεβαιότητα και η μείωση της διεθνούς ζήτησης αλλά και οι δυσκολίες χρηματοδότησης έπληξαν τόσο τις εξαγωγικές όσο και τις εισαγωγικές δραστηριότητες. Για το 2013 προβλέπεται μικρή επιτάχυνση της ανόδου του όγκου του παγκόσμιου εμπορίου στο 3,8%.

- Η διεθνής τιμή του αργού πετρελαίου τύπου Brent, η οποία είχε αυξηθεί έντονα το 2010 και το 2011, σχεδόν σταθεροποιήθηκε το 2012 σε μέσα επίπεδα έτους και σε όρους δολαρίου. Σε όρους ευρώ το αργό πετρέλαιο τύπου Brent σημείωσε άνοδο το 2012 κατά 8,7%, έναντι 31,3% το 2011 και 36,1% το 2010. Οι διεθνείς τιμές των

βασικών εμπορευμάτων πλην καυσίμων εκτιμάται ότι υποχώρησαν κατά 9,8% σε όρους δολαρίου, με εξαίρεση τις τιμές των τροφίμων που παρέμειναν σχετικά υψηλές λόγω των προβλημάτων στη συνολική παγκόσμια προσφορά (ξηρασία κ.λπ.). Με βάση τις προβλέψεις για το 2013, η διεθνής τιμή του αργού πετρελαίου θα υποχωρήσει κατά 5,1% σε όρους δολαρίου, ενώ οι τιμές των άλλων βασικών εμπορευμάτων προβλέπεται ότι θα μειωθούν κατά 3,0% (προβλέψεις ΔΝΤ).

- Η δημοσιονομική πολιτική στις προηγμένες οικονομίες συνέχισε να έχει περιοριστική κατεύθυνση και τα διαρθρωτικά ελλείμματα μειώθηκαν για δεύτερο συνεχές έτος το 2012 - με εξαίρεση την Ιαπωνία - με στόχο τον περιορισμό των κινδύνων που απορρέουν από το εξαιρετικά υψηλό και ακόμη αυξανόμενο δημόσιο χρέος. Αν και ο βαθμός δημοσιονομικής προσαρμογής ποικίλλει αρκετά ανά χώρα, οι δημοσιονομικοί πολλαπλασιαστές υπήρξαν υψηλότεροι του παρελθόντος και η ασκούμενη συστατική δημοσιονομική πολιτική γενικά υπήρξε περισσότερο ανασχετική της ανάπτυξης σε σύγκριση με τις προβλέψεις. Αυτό συνέβη λόγω της διάχυτης αβεβαιότητας σχετικά με τις εξελίξεις στη ζώνη του ευρώ, η οποία συνέβαλε στην εκ νέου άνοδο των επιτοκίων ομολόγων της Ισπανίας και της Ιταλίας. Η γενικευμένη αυτή αβεβαιότητα αλλά και τα ήδη σχεδόν μηδενικά βασικά επιτόκια καθώς και οι δυσκολίες του τραπεζικού τομέα για απρόσκοπτη χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας δεν επέτρεψαν να αντισταθμιστεί η μείωση της δημόσιας δαπάνης από αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης και των επενδύσεων. Παρά τις αναμενόμενες επιπτώσεις επί του εισοδήματος, είναι αναπόφευκτη και αναγκαία η ταχεία εξάλειψη των πρωτογενών δημοσιονομικών ελλειμμάτων, ιδίως σε χώρες της ευρωζώνης που αντιμετωπίζουν απώλεια αξιοπιστίας ή αδυναμία δανεισμού από τις αγορές με χαμηλά επιτόκια. Στις αρχές του τρέχοντος έτους πάντως η κυβέρνηση της Ιαπωνίας ανακοίνωσε μεγάλη δέσμη μέτρων ύψους 10,3 τρισεκ. γιεν για την τόνωση της οικονομίας, η οποία επιδιώκεται να αυξήσει το ΑΕΠ κατά 2% και να δημιουργήσει 600.000 νέες θέσεις εργασίας.

- Το δημοσιονομικό έλλειμμα στις ΗΠΑ εκτιμάται ότι υποχώρησε στο 8,5% του

ΑΕΠ το 2012 από 10,2% το 2011, ενώ στην Ιαπωνία αυξήθηκε στο 9,9% από 9,3% το 2011. Στην ζώνη του ευρώ το δημοσιονομικό έλλειμμα υποχώρησε για τρίτο έτος το 2012, φθάνοντας στο 3,3%, από 4,1% το 2011. Το ακαθάριστο δημόσιο χρέος αυξήθηκε περαιτέρω το 2012 στο 109,8% στις ΗΠΑ, στο 214,3% στην Ιαπωνία και στο 100,6% στη ζώνη του ευρώ.

- Η νομισματική πολιτική παρέμεινε εξαιρετικά χαλαρή στις προηγμένες οικονομίες διευκολύνοντας έτσι τη δημοσιονομική προσαρμογή με το μικρότερο δυνατό αναπτυξιακό κόστος. Στην Ιαπωνία και το Ηνωμένο Βασίλειο οι κεντρικές τράπεζες επέκτειναν κατά το 2012 τα προγράμματα αγοράς ομολόγων κατά 36 τρισεκ. γιεν και κατά συνολικά 100 δισεκ. στερλίνες αντιστοίχως. Η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ το Σεπτέμβριο του 2012 ανακοίνωσε και τρίτο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης για να αντισταθμίσει εν μέρει την επίπτωση της προβλεπόμενης δημοσιονομικής περιστολής (του δημοσιονομικού βάραθρου), ενώ στις 30 Ιανουαρίου του τρέχοντος έτους επιβεβαίωσε ότι θα διατηρήσει το επιτόκιο -στόχο μεταξύ 0% και 0,25% για όσο διάστημα το ποσοστό ανεργίας εξακολουθεί να υπερβαίνει το 6,5% και εφόσον (α) οι μεσοπρόθεσμες προβλέψεις για τον πληθωρισμό δεν απέχουν από το μακροπρόθεσμο στόχο του 2% περισσότερο από μισή εκατοστιαία μονάδα και (β) οι μακροπρόθεσμες πληθωριστικές προσδοκίες παραμένουν σταθερές. Στην ζώνη του ευρώ, η ΕΚΤ, μετά τις τέσσερις διαδοχικές μειώσεις του βασικού της επιτοκίου μέσα στο 2011, προέβη σε νέα μείωση του κατά 25 μονάδες βάσης στις 11 Ιουλίου του 2012, καθορίζοντας το στο 0,75%. Στα τέλη του 2011 αποφάσισε να διενεργήσει δύο πράξεις μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης, μία που πραγματοποιήθηκε το Δεκέμβριο του 2011 και μία δεύτερη το Φεβρουάριο του 2012, οι οποίες ενίσχυσαν σημαντικά τη ρευστότητα και είχαν θετικό αντίκτυπο στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Επίσης, η ΕΚΤ προχώρησε σε αγορές κρατικών ομολόγων στη δευτερογενή αγορά, βελτίωσε τους όρους μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης και διέυρυνε τα κριτήρια καταλληλότητας όσον αφορά τους τίτλους που γίνονται αποδεκτοί για την άντληση ρευστότητας από

το Ευρωσύστημα. Τέλος, η ανακοίνωση, στις αρχές Σεπτεμβρίου, των όρων και προϋποθέσεων της εφαρμογής ενός νέου προγράμματος αγοράς κρατικών ομολόγων διάρκειας μέχρι τριών ετών άσκησε ιδιαίτερα θετική επίδραση στο κλίμα στις αγορές.

- Η σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία του ευρώ υποχώρησε το 2012, ενώ του δολαρίου, του κινέζικου γιουάν και της βρετανικής στερλίνας ενισχύθηκαν. Ωστόσο, η σταδιακή ομαλοποίηση των συνθηκών και η αποχώρηση της αβεβαιότητας στη ζώνη του ευρώ, από το καλοκαίρι και μετά, οδήγησαν στην ανατίμηση του ευρώ έναντι των κυριότερων διεθνών νομισμάτων, ιδίως έναντι του ιαπωνικού γιεν(περί το 25% από τον Αύγουστο του 2012 έως τον Ιανουάριο του 2013).

- Το 2013 ο ρυθμός αύξησης του παγκόσμιου ΑΕΠ προβλέπεται ότι θα σημειώσει μικρή επιτάχυνση στο 3,5%, υπό την προϋπόθεση της συνέχισης των συντονισμένων προσπαθειών για την επίλυση της ευρωπαϊκής κρίσης. Το ΑΕΠ προβλέπεται ότι θα υποχωρήσει λιγότερο από ότι το 2012 στη ζώνη του ευρώ (-0,2%), ενώ η άνοδος του θα επιβραδυνθεί ελαφρά στις ΗΠΑ (στο 2,0%) και περισσότερο στην Ιαπωνία (στο 1,2%).

- Στην ζώνη του ευρώ σημειώθηκε κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας το 2012, κυρίως λόγω της μεγάλης αβεβαιότητας που είχε ως αφετηρία την κρίση χρέους και τους πρόσκαιρους φόβους, το δεύτερο τρίμηνο του 2012, για το μέλλον του ευρώ. Η αβεβαιότητα αυτή κορυφώθηκε όταν οι επιδόσεις των κρατικών ομολόγων της Ιταλίας και της Ισπανίας αλλά και των άλλων κρατών της ζώνης του ευρώ άρχισαν να αυξάνονται πάλι. Οι φόβοι ότι το πιθανό βάρος της διάσωσης των κρατών αυτών πλέον θα ήταν δυσβάστακτοι για τις υπόλοιπες χώρες και η ανυπομονησία των αγορών για άμεσες λύσεις έναντι της σχετικά βραδείας διαδικασίας λήψεως αποφάσεων από τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα διαμόρφωσαν εξαιρετικά δυσμενές οικονομικό κλίμα. Επιπλέον, παρά την ήδη εξαιρετικά χαλαρή νομισματική πολιτική, ανασχετικά στην ανάπτυξη επέδρασε η αναγκαία εφαρμογή

προγραμμάτων δημοσιονομικής προσαρμογής σχεδόν σε όλες τις οικονομίες της ζώνης του ευρώ προκειμένου να ισοσκελιστούν οι κρατικοί προϋπολογισμοί τους και να ελεγχθεί το δημόσιο χρέος που είχε αυξηθεί μετά από τις επεκτατικές παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση της κρίσης του 2008-2009. Τα ανωτέρω από κοινού συνέτειναν στη δημιουργία ενός φαύλου κύκλου μεταξύ δημοσιονομικής θέσης, χρηματοπιστωτικού συστήματος και πραγματικής οικονομίας. Ως συνέπεια, η υποχώρηση της δημόσιας δαπάνης δεν αντισταθμίστηκε από αύξηση της ιδιωτικής, αλλά η ιδιωτική δαπάνη υποχώρησε λόγω αναβολής των αποφάσεων των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων για κατανάλωση και επενδύσεις.

- Το ΑΕΠ της ζώνης του ευρώ υποχώρησε κατά 0,5% το 2012, έναντι αύξησης κατά 1,4% το 2011. Η υποχώρηση όλων των συνιστωσών της εγχώριας ζήτησης αντισταθμίστηκε εν μέρει από τη βελτίωση των καθαρών εξαγωγών. Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών βελτιώθηκε και το πλεόνασμα του διευρύνθηκε στο 1,4% του ΑΕΠ από 0,5% το 2011., η εξέλιξη που ασφαλώς σχετίζεται και με την βελτίωση της σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ από το 2010 και μετά. Οκτώ από τις 17 οικονομίες της ζώνης βρέθηκαν σε ύφεση το 2012, ενώ όλες οι υπόλοιπες σημείωσαν οικονομική επιβράδυνση, καθώς λόγω του υψηλού βαθμού ενοποίησης ήταν αναπόφευκτη η μετάδοση της κρίσης μέσω των διαύλων του χρηματοπιστωτικού τομέα και του διεθνούς εμπορίου. Ο πληθωρισμός, ο οποίος είχε αυξηθεί το 2011 λόγω της μεγάλης ανόδου των τιμών των βασικών εμπορευμάτων, υποχώρησε στο 2,4% το 2012. Το ποσοστό ανεργίας συνέχισε να αυξάνεται λόγω της ύφεσης και της αβεβαιότητας, ενώ σε ορισμένες χώρες όπως η Ισπανία, η Ελλάδα και η Πορτογαλία έφθασε το 2012 σε πολύ υψηλά επίπεδα (25%, 23,6%, 15,5% αντιστοίχως, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του ΟΟΣΑ). Η ανεργία αποτελεί πλέον το σοβαρότερο οικονομικό και κοινωνικό πρόβλημα στη ζώνη του ευρώ. Λόγω παράτασης της ύφεσης, για το 2013 προβλέπεται περαιτέρω αύξηση του ποσοστού ανεργίας σχεδόν στο 12%.

2. Η περίπτωση της Ελλάδας

Για πρώτη φορά η Ελλάδα βρίσκεται στη δίνη μιας διεθνούς οικονομικής κρίσης. Διανύουμε μια δύσκολη εποχή. Η διεθνής κοινότητα αντιμετωπίζει σήμερα την πιο μεγάλη οικονομική κρίση της μεταπολεμικής περιόδου. Ο πληθωρισμός της ευρωζώνης υπερδιπλασιάστηκε. Η ακρίβεια εξελίχθηκε σε μείζον κοινωνικό πρόβλημα για όλες τις χώρες. Η ανεργία απειλεί σοβαρά τις κοινωνίες. Οι ρυθμοί ανάπτυξης της Ε.Ε έπεσαν στο μισό. Η χρηματοοικονομική κρίση έφτασε στην καρδιά της Ευρώπης και χρηματοοικονομικοί οργανισμοί κλονίζονται. Κάποιοι έχασαν κάθε επαφή με την διεθνή πραγματικότητα και ισχυρίζονται ότι για όλα φταίει η Ελληνική Κυβέρνηση. Η οικονομία δεν αποτελεί μεμονωμένη υπόθεση. Είναι συνδεδεμένη με την πολιτική, με την ανθρωπινή φύση και με το τι θεωρείται ορθή συμπεριφορά. Σήμερα, η τρέχουσα οικονομική κρίση ξεπερνά τα διαθέσιμα μέσα και δύσκολα μπορεί να υπάρξει λύση από τις αγορές και από το κράτος ξεχωριστά.

Τα πραγματικά προβλήματα της κρίσης τα οποία επεκτάθηκαν και στο σύνολο των πολιτών, είναι η άνοδος των επιτοκίων, η δύσκολη λήψη δανείων, η άνοδος των τιμών των εμπορευμάτων και των καυσίμων που επέφεραν ακρίβεια και την μείωση της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών. Δημιουργήθηκε πτώση των καταναλωτικών δαπανών, άρα και η πτώση των κύκλων των εργασιών. Η ελληνική οικονομία, πρώτη φορά μετά από δεκαέξι χρόνια, βρίσκεται παγιδευμένη ανάμεσα στην οικονομική ύφεση και τη δημοσιονομική κατάρρευση.

Έτσι, σύμφωνα με την ΕΣΥΕ, το πρώτο τρίμηνο του 2009 χάθηκαν 70.000 θέσεις εργασίας, ενώ, παρά τα 28 δισ. ευρώ που δόθηκαν στις τράπεζες, η ρευστότητα δεν πέρασε στις επιχειρήσεις. Οι σφραγισμένες επιταγές έχουν ξεπεράσει τα 1,7 δισ. Ευρώ.

Τελικά, το μόνο που πετυχαίνουν τα μέτρα της Κυβέρνησης είναι να βαθαίνουν την ύφεση και να επιδεινώνουν την δημοσιονομική κρίση. Έτσι, η ανάπτυξη το έτος 2010 ήταν αρνητική πρώτη φορά από το 1993, ενώ το έλλειμμα διαμορφώθηκε κοντά στο 6% του ΑΕΠ, έναντι στόχου 3,7% και ο δημόσιος δανεισμός ξεπέρασε τα 60 δις ευρώ, έναντι στόχου 42 δις ευρώ.

2.1. Η Κρίση της Ελληνικής Οικονομίας

Η Ελληνική Οικονομία ταλανίζεται από σειρά παραγόντων τόσο εσωτερικών όσο και διεθνών. Η διεθνής οικονομική κρίση είναι γεγονός, δεν μπορεί όμως να αποτελέσει άλλοθι για τα προβλήματα μας. Η προσέγγιση ότι η κρίση είναι διεθνής και τα προβλήματα της οικονομίας προέρχονται από αυτή είναι αναποτελεσματική, συσκοτίζει τις ευθύνες των κυρίαρχων δυνάμεων, οδηγεί σε λανθασμένες επιλογές και αδιέξοδα και τελικά δεν βοηθά στην ανασυγκρότηση της οικονομίας, στην άμβλυνση των ανισοροπιών και των κοινωνικών προβλημάτων συνοχής, που αυτή δημιουργεί.

Κάθε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης βιώνει την οικονομική κρίση με διαφορετικό τρόπο, σε διαφορετική έκταση και ένταση, ανάλογα με την δομή στην οικονομική της διάρθρωση. Διαφορετικά βιώνει η Γαλλία και η Γερμανία την κρίση και διαφορετικά οι χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου όπως η Πορτογαλία, η Ισπανία και η Ελλάδα. Έτσι, κάθε χώρα δρά στο πλαίσιο των κατευθύνσεων της, στο μέτρο των αναγκών και των προβλημάτων της και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της. Οι αρνητικές επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας επιβάλλουν να εντοπίσουμε και να κατανοήσουμε τα αίτια που οδήγησαν στην σημερινή πραγματικότητα για να ασκηθούν οι κατάλληλες και αποτελεσματικές πολιτικές για την αντιμετώπιση τους. Τα αίτια της

κρίσης πρέπει να αναζητηθούν αφενός στα χρόνια διαρθρωτικά προβλήματα και τις πολιτικές που εφαρμόστηκαν αλλά και στη διεθνή συγκυρία της χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης που τα ανέδειξε με εντονότερο και οξύτερο τρόπο.

Κυρίαρχο χαρακτηριστικό της οικονομίας μας είναι ύπαρξη διαρθρωτικών προβλημάτων πολύ πριν την εμφάνιση της χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης, τα οποία διογκώθηκαν τα τελευταία χρόνια με την εμμονή στην άσκηση πολιτικών στη κατεύθυνση των αυτορρυθμιζόμενων αγορών. Η κρίση στη χώρα μας αναμένεται να έχει μεγαλύτερο βάθος και διάρκεια από ότι σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ακριβώς γιατί η δομή και τα διαρθρωτικά της προβλήματα όχι μόνο είναι διαφορετικά, αλλά διατηρούνται και καθημερινά γίνονται μεγαλύτερα και οξύτερα, αντί να αμβλύνονται, κάτω και από τις συνθήκες της διεθνούς κρίσης.

Οι μακροοικονομικές ανισορροπίες της Ελληνικής Οικονομίας αποτυπώνονται στη συνεχή επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης και στα διατηρούμενα και στα συνεχώς διογκούμενα Ελλείμματα του Δημοσίου και του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών, στο ύψος του Δημόσιου Χρέους, τα οποία έχουν εκτραπεί σε επίπεδα εκτός ελέγχου, γεγονός που καθιστούν την οικονομία, ακόμη πιο ευάλωτη και σαθρή στους εξωτερικούς παράγοντες της διεθνούς οικονομικής κρίσης, λειτουργούν αποσταθεροποιητικά και περιορίζουν τα αποθέματα ανάπτυξης της χώρας.

Η παραγωγική βάση της Ελληνικής Οικονομίας είναι ισχνη καθώς στηρίχθηκε, σε αντίθεση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, σε τομείς όπως ο τουρισμός, η ναυτιλία και η οικοδομή, κλάδοι που πλήττονται πρώτοι και με ιδιαίτερη ένταση από την κρίση. Ακόμη οι τράπεζες το πιο ισχυρό τμήμα του ελληνικού κεφαλαίου, οι οποίες λειτούργησαν με πρωτόγνωρους ρυθμούς πιστωτικής επέκτασης, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, με την επέκτασή τους στα Βαλκάνια και στην Νοτιοανατολική Ευρώπη, μαζί με άλλες μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις, είναι εκτεθειμένες στην διεθνή κρίση με την ανάληψη υψηλών κινδύνων, καθώς η κρίση αυτή πλήττει με ιδιαίτερη σφοδρότητα τις χώρες αυτές.

2.2. Αποτελέσματα χρήσεως 2012 της Τράπεζας της Ελλάδος

Τα συνολικά καθαρά έσοδα της Τράπεζας για την χρήση 2012 αυξήθηκαν κατά 87,8%, ενώ αντιθέτως συνεχίστηκε για μια ακόμη χρονιά η μείωση των γενικών λειτουργικών εξόδων πλην προβλέψεων (-3,6%), παρά την επιβάρυνση με έκτακτες δαπάνες ύψους 10,3 εκατ. ευρώ που απαιτήθηκαν για τον έλεγχο του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Σημαντική συμβολή στη μείωση των λειτουργικών εξόδων είχαν οι δαπάνες προσωπικού, οι οποίες μειώθηκαν κατά 13,7%. Οι προβλέψεις που σχηματίστηκαν ανήλθαν σε 2.342,7 εκατ. ευρώ, έναντι 1.151,4 εκατ. ευρώ το 2011. Τα κέρδη της Τράπεζας στη χρήση 2012 διαμορφώθηκαν σε 318,6 εκατ. Ευρώ, έναντι 96,6 εκατ. ευρώ της προηγούμενης χρήσης. Σύμφωνα με το άρθρο 71 του Καταστατικού και μετά από σχετική απόφαση του Γενικού Συμβουλίου, προτείνεται στη Γενική Συνέλευση από τα κέρδη της χρήσεως 2012 να διατεθούν για καταβολή μερίσματος 13,3 εκατ. ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί στο 12% του μετοχικού κεφαλαίου της Τράπεζας. Από το ποσό αυτό, 10,7 εκατ. ευρώ θα καταβληθούν στους μετόχους και 2,6 εκατ. ευρώ αναλογούν στο φόρο μερισμάτων. Το υπόλοιπο των κερδών, ύψους 305,3 εκατ. ευρώ, περιέρχεται στο Ελληνικό Δημόσιο. Αναλυτικά, τα συνολικά καθαρά έσοδα της Τράπεζας από την άσκηση της ενιαίας νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος, τους τόκους των χαρτοφυλακίων, καθώς και τις προμήθειες και λοιπές ωφέλειες από εργασίες εσωτερικού και εξωτερικού ανήλθαν σε 2.995,5 εκατ. ευρώ, έναντι 1.594,8 εκατ. ευρώ στη χρήση 2011, σημειώνοντας αύξηση κατά 87,8%. Από την άλλη πλευρά, τα συνολικά έξοδα στη χρήση 2012 αυξήθηκαν κατά 1.178, 8 εκατ. ευρώ και διαμορφώθηκαν σε 2.676,8 εκατ. Ευρώ, έναντι 1.498,1 εκατ. ευρώ στη χρήση 2011, αποκλειστικά λόγω της ενίσχυσης των

προβλέψεων, ενώ αντιθέτως τα γενικά λειτουργικά έξοδα πλην προβλέψεων σημείωσαν μείωση.

2.3.Μακροοικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα το 2012 και προοπτικές

Η ελληνική οικονομία συνέχισε να βρίσκεται σε βαθιά ύφεση και το 2012. Σύμφωνα με τις προκαταρκτικές εκτιμήσεις της ΕΛΣΤΑΤ, το 2012 το ΑΕΠ υποχώρησε με μέσο ρυθμό της τάξεως του 6,4%. Το 2012 οι παράγοντες που συνέβαλαν ιδιαίτερα στην ύφεση ήταν η μείωση της εγχώριας ζήτησης (της ιδιωτικής και της δημόσιας κατανάλωσης και των επενδύσεων), καθώς και η εξασθένηση της ανάκαμψης της διεθνούς οικονομίας και ειδικότερα η ύφεση στη ζώνη του ευρώ, οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα να περιοριστεί το διεθνές εμπόριο και επομένως και η θετική συμβολή της αύξησης των εξαγωγών.

Σωρευτικά την πενταετία 2008-2012 το ΑΕΠ έχει μειωθεί κατά 20,1% και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ (σε σταθερές τιμές) το γ' τρίμηνο του 2012 βρισκόταν στο επίπεδο του αντίστοιχου τριμήνου του 2000.

Στην διάρκεια του 2012 εμφανίστηκαν σημάδια αναδιάρθρωσης της οικονομίας τόσο από την πλευρά της ζήτησης όσο και από την πλευρά της προσφοράς, ενώ από τον Νοέμβριο καταγράφεται και αισθητή, αν και όχι συνεχής, βελτίωση του δείκτη οικονομικού κλίματος. Η ελληνική οικονομία βρίσκεται τώρα σε «εύθραυστο» σημείο καμπής και η σημαντική πρόκληση για τα επόμενα έτη είναι να ενεργοποιηθούν πηγές ανάπτυξης, διότι μεταξύ άλλων σε αντίθετη περίπτωση τα φορολογικά έσοδα δεν θα επαρκούν για να καλύψουν τις δημόσιες δαπάνες.

2.3.1 Εξελίξεις από την πλευρά της ζήτησης

Το ΑΕΠ υποχώρησε με ετήσιο ρυθμό 6,7% το γ' τρίμηνο του 2012 και 6,0% το δ' τρίμηνο. Έτσι, η μέση ετήσια μείωση του ΑΕΠ διαμορφώνεται σε 6,4% για ολόκληρο το 2012.

Στη μείωση του ΑΕΠ με μέσο ετήσιο ρυθμό 6,6% τους πρώτους εννέα μήνες του 2012 συνέβαλαν ιδιαίτερα, κατά 6,5 εκατ. μονάδες. Η μείωση της ιδιωτικής κατανάλωσης (-8,9%) και κατά 3,3 εκατ. μονάδες η αποχώρηση (-20,6%) των επενδύσεων. Αντίθετα, η εξέλιξη των καθαρών εξαγωγών συνέβαλε θετικά (κατά 5,0 εκατ. μονάδες) στη μεταβολή του ΑΕΠ. Σε σύγκριση με ολόκληρο το 2011, η αρνητική συμβολή της ιδιωτικής κατανάλωσης είναι μεγαλύτερη το 2012, ενώ η αρνητική συμβολή της δημόσιας κατανάλωσης είναι μικρότερη.

Η υποχώρηση της ιδιωτικής κατανάλωσης αποδίδεται στη μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών, λόγω της μείωσης των αμοιβών, της σημαντικής μείωσης του αριθμού των απασχολούμενων και της αυξημένης φορολογικής επιβάρυνσης, καθώς και στον περιορισμό της καταναλωτικής πίστης και στη διάχυτη αβεβαιότητα. Ειδικότερα, σύμφωνα με τους τριμηνιαίους μη χρηματοοικονομικούς λογαριασμούς των θεσμικών τομέων που δημοσιεύει η ΕΛΣΤΑΤ, κατά το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2012, το ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα του τομέα των νοικοκυριών και των μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων που εξυπηρετούν νοικοκυριά (ΜΚΙΕΝ) μειώθηκε κατά 9,6% σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2011, κυρίως λόγω της μείωσης κατά 12,2% των αποδοχών των εργαζομένων, κατά 6,5% των κοινωνικών παροχών που εισπράττουν τα νοικοκυριά και κατά 1,5% του εισοδήματος και την περιουσία που πληρώνουν τα

νοικοκυριά. Εξάλλου, αν ληφθεί υπόψη και η μείωση κατά 11,1% των κοινωνικών μεταβιβάσεων σε είδος, το «διορθωμένο ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα» των νοικοκυριών μειώθηκε κατά 9,8%.

Εξάλλου, βάσει των εθνικολογιστικών στοιχείων, το εννεάμηνο του 2012 οι συνολικές αμοιβές των μισθωτών (σε τρέχουσες τιμές) μειώθηκαν σε ετήσια βάση κατά 12,8%, αντανakλώντας τη μείωση των αμοιβών ανά μισθωτό κατά 3,5% και -ακόμη περισσότερο την υποχώρηση του αριθμού των απασχολούμενων μισθωτών κατά 9,7%. Η μείωση των μέσων αμοιβών ανά μισθωτό στην οικονομία συνολικά θα ήταν ακόμη μεγαλύτερη αν η διάρθρωση της απασχόλησης δεν είχε μεταβληθεί εις βάρος της ανειδίκευτης εργασίας. Το εννεάμηνο του 2012 το ακαθάριστο λειτουργικό πλεόνασμα της οικονομίας μειώθηκε κατά 3,3%. Η μικρή μόνο υποχώρηση του ακαθάριστου λειτουργικού πλεονάσματος έρχεται σε αντίθεση με τα στοιχεία των ισολογισμών των επιχειρήσεων, τα οποία δείχνουν σημαντικές ζημιές, αυξανόμενες μάλιστα τα τελευταία χρόνια. Πιθανή εξήγηση για τη διαφορά αυτή είναι ότι το ακαθάριστο λειτουργικό πλεόνασμα (που περιλαμβάνει όχι μόνο τα κέρδη των επιχειρήσεων, αλλά και το εισόδημα των αυτοαπασχολούμενων και των αγροτών) περιλαμβάνει επίσης τις αποσβέσεις του κεφαλαίου. Είναι χαρακτηριστικό ότι, σύμφωνα και πάλι με τους χρηματοοικονομικούς λογαριασμούς των θεσμικών τομέων, ενώ κατά το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2012 το ακαθάριστο λειτουργικό πλεόνασμα των μη χρηματοοικονομικών εταιριών μειώθηκε μόνο κατά 2,0% σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2011, το καθαρό λειτουργικό πλεόνασμα, το οποίο προκύπτει μετά την αφαίρεση της ανάλωσης κεφαλαίου (δηλαδή των αποσβέσεων), μειώθηκε κατά 14,3%, δεδομένου ότι οι αποσβέσεις αυξήθηκαν κατά 10,6%.

Η μείωση της ιδιωτικής κατανάλωσης το εννεάμηνο του 2012 αντανakλάται μεταξύ άλλων στην πτώση του όγκου λιανικών πωλήσεων (ο οποίος υποχώρησε κατά 12,6% στο ενδεκάμηνο του 2012 έναντι του αντίστοιχου διαστήματος του 2011) και στη μείωση του αριθμού των επιβατικών αυτοκινήτων ιδιωτικής χρήσης που

τέθηκαν σε κυκλοφορία (συνολικά κατά 41,7% το 2012).

Σύμφωνα με τα εθνικολογιστικά στοιχεία, η μείωση των ακαθάριστων επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου που καταγράφηκε το 2011 (-19,6%) συνεχίστηκε περίπου με τον ίδιο ρυθμό (-20,6%) το εννεάμηνο του 2012. Η εξέλιξη αυτή αντανακλά κυρίως τη συνεχιζόμενη μεγάλη μείωση των επενδύσεων σε εξοπλισμό μεταφορών (-34,2%, με συμβολή κατά 6,9 εκατ. μονάδες στη συνολική μείωση των επενδύσεων) και σε κατοικίες (-32,0% με συμβολή κατά 10,0 εκατ. Μονάδες στη συνολική μείωση των επενδύσεων). Αρνητικά επηρέασε τις επενδύσεις και η περαιτέρω συρρίκνωση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) το 2012 (6,1 δισεκ. ευρώ, έναντι 6,5 το 2011). Το εννεάμηνο του 2012, λόγω των μέτρων δημοσιονομικής εξυγίανσης η δημόσια κατανάλωση υποχώρησε κατά 4,0% έναντι του αντίστοιχου διαστήματος του 2011.

Η υποχώρηση της κατανάλωσης και των επενδύσεων είχε ως αποτέλεσμα τη συρρίκνωση των εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών, οι οποίες το εννεάμηνο του 2012 ήταν κατά 17,4% χαμηλότερες από ότι την αντίστοιχη περίοδο του 2011. Η μείωση αυτή προήλθε τόσο από την υποχώρηση των εισαγωγών αγαθών κατά 19,2% (συμβολή κατά 15,2 εκατ. μονάδες στη συνολική μείωση των εισαγωγών) όσο και από τη μείωση κατά 9,8% των εισαγωγών υπηρεσιών (συμβολή κατά 2,1 εκατ. μονάδες στη συνολική μείωση των εισαγωγών). Οι εξαγωγές αγαθών, μετά από άνοδο κατά 4,0% το 2011 και 6,9 το α' τρίμηνο του 2012, υποχώρησαν το β' και το γ' τρίμηνο. Συνολικά στο εννεάμηνο του 2012 οι εξαγωγές αγαθών (σε σταθερές τιμές) ήταν μόνο κατά 1,3% υψηλότερες από ότι στο αντίστοιχο διάστημα του 2011. Οι εξαγωγές υπηρεσιών, που είχαν αρχίσει να υποχωρούν από το α' τρίμηνο του 2011, συνέχισαν να μειώνονται και το εννεάμηνο του 2012 ήταν κατά μέσο όρο 5,0% χαμηλότερες από ότι την αντίστοιχη περίοδο του 2011. Η υποχώρηση αυτή αντανακλά τη μείωση των εσόδων από ταξιδιωτικές υπηρεσίες και υπηρεσίες μεταφορών. Συνολικά οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών μειώθηκαν κατά 1,9% το εννεάμηνο του 2012 (αρνητική συμβολή κατά 0,4 εκατ. μονάδες στη συνολική

μεταβολή του ΑΕΠ). Ωστόσο, λόγω της μεγάλης μείωσης των εισαγωγών, η συμβολή του εξωτερικού τομέα στη μεταβολή του ΑΕΠ το εννεάμηνο του 2012 ήταν 5,0 εκατ. μονάδες, δηλαδή μεγαλύτερη από ότι σε όλα τα προηγούμενα έτη. Είναι χαρακτηριστικό ότι το γ' τρίμηνο του 2012 οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών για πρώτη φορά υπερέβησαν τις αντίστοιχες εισαγωγές, τόσο σε σταθερές όσο και σε τρέχουσες τιμές -δηλαδή το εξωτερικό ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών ήταν πλεονασματικό.

2.3.2. Εξελίξεις από την πλευρά της προσφοράς

Στο εννεάμηνο του 2012 η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία της εγχώριας οικονομίας υποχώρησε κατά 6,3%. Αναλυτικότερα, η προστιθέμενη αξία του τριτογενούς τομέα μειώθηκε κατά 6,8% της βιομηχανίας κατά 3,2% των κατασκευών κατά 15,1% και του πρωτογενούς τομέα κατά 3,2%.

Ειδικότερα, η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία της βιομηχανίας το εννεάμηνο του 2012 υποχώρησε με ετήσιο ρυθμό 3,2%, έναντι σχεδόν διπλάσιας μείωσης (-6,2%) το αντίστοιχο εννεάμηνο του 2011 (και -7,4% για ολόκληρο το 2011). Το τελευταίο τρίμηνο του έτους η βιομηχανική παραγωγή παρέμεινε περίπου αμετάβλητη σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του 2011 και κατά συνέπεια η υποχώρηση της προστιθέμενης αξίας της βιομηχανίας για το σύνολο του έτους δεν αναμένεται να υπερβεί το 3,2%. Υπάρχουν επομένως ενδείξεις σταθεροποίησης του τομέα, οι οποίες όμως σε μεγάλο βαθμό αποδίδονται στις επιδόσεις του κλάδου διύλισης πετρελαίου (+ 24,3% στο δωδεκάμηνο Ιαν.- Δεκ. 2012 με θετική συμβολή περίπου 3 εκατ. Μονάδες στην ετήσια μεταβολή του δείκτη βιομηχανικής παραγωγής). Αντίθετα, η παραγωγή βασικών μετάλλων, η οποία είχε συμβάλει θετικά το 2011, παρουσίασε

υποχώρηση κατά 6,1% το 2012. Στους περισσότερους λοιπούς κλάδους της μεταποίησης η παραγωγή επίσης υποχώρησε, εξέλιξη που αντανακλάται και στο ιδιαίτερο χαμηλό επίπεδο του δείκτη PMI - κατά μέσο όρο 41,2 το 2012 έναντι 43,6 το 2011. Η δραστηριότητα στη βιομηχανία φαίνεται να περιορίζεται τόσο από ανεπαρκή ζήτηση - αν και σε μικρότερο βαθμό από ότι το 2011 - όσο και από ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης - σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι 2011.

Για το 2013 οι προσδοκίες των βιομηχανικών επιχειρήσεων, όπως καταγράφονται από τις έρευνες συγκυρίες του IOBE/Eur. Επιτροπής, δείχνουν ότι αναμένεται σταθεροποίηση της δραστηριότητας στη βιομηχανία. Το πρώτο οκτάμηνο του 2012ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στη βιομηχανία κινήθηκε κατά μέσο όρο σε επίπεδο χαμηλότερο (στις 75,1 μονάδες) από το αντίστοιχο του 2011 (στις 78,6 μονάδες). Από το Σεπτέμβριο όμως και μετά σημείωσε αισθητή βελτίωση, με αποτέλεσμα το Δεκέμβριο να διαμορφωθεί στις 83,6 μονάδες (το 2012 διαμορφώθηκε στις 77,2 μονάδες κατά μέσο όρο, έναντι 76,9 μονάδων το 2011), ενώ στο ίδιο περίπου επίπεδο παρέμεινε και τον Ιανουάριο του 2013 (83,7). Ειδικότερα, όσον αφορά τις προβλέψεις των επιχειρήσεων για τον όγκο των εξαγωγών τους, σημειώνεται ότι, παρά τις διακυμάνσεις, αυτές παρέμειναν σταθερά θετικές σε όλη τη διάρκεια του έτους (βελτιωμένες κατά 12 μονάδες κατά μέσο όρο). Το ποσοστό χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού, το οποίο την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2012 είχε διαμορφωθεί κατά μέσο όρο σε χαμηλότερο επίπεδο (64%) από αυτό της αντίστοιχης περιόδου του 2011 (68%) παρουσίασε βελτίωση το δ' τρίμηνο του 2012 (διαμορφώθηκε στο 65,5%), πλησιάζοντας την επίδοση του δ' τριμήνου του 2011 (66%). Επίσης στα επίπεδα του προηγούμενου έτους παρέμειναν το 2012 και οι μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής (δηλαδή στους 4,0 μήνες κατά μέσο όρο).

Η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του κατασκευαστικού κλάδου υποχώρησε περαιτέρω το 2012 (κατά 15,1% το εννεάμηνο), επί έκτο κατά σειρά έτος, και το επίπεδο της διαμορφώθηκε περίπου στο ¼ του αντίστοιχου μεγέθους του 2006, έτος

κατά το οποίο είχε μεγιστοποιηθεί η προστιθέμενη αξία του κλάδου. Ενδεικτικό της υποχώρησης της δραστηριότητας στον κλάδο και τω δυσμενών προοπτικών του είναι η συνεχιζόμενη πολύ μεγάλη μείωση του όγκου της ιδιωτικής οικοδομικής δραστηριότητας για την οποία έχουν εκδοθεί άδειες - με ετήσιο ρυθμό 30,5% το ενδεκάμηνο του 2012. Το τελευταίο τρίμηνο του 2012 η δραστηριότητα του κλάδου συνέχισε να υποχωρεί όπως καταγράφουν οι δείκτες συγκυρίας IOBE/Eur. Επιτροπής για τον όγκο εργασιών. Η εξέλιξη του τελευταίου τριμήνου προήλθε κυρίως από την περιορισμένη δραστηριότητα στα δημόσια έργα. Σύμφωνα με στοιχεία που συλλέγονται από τις έρευνες που IOBE/Eur. Επιτροπής, οι επιχειρήσεις του κλάδου αντιμετωπίζουν, σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι σε άλλους κλάδους, περιορισμούς πρόσβασης στη χρηματοδότηση, ενώ η κατασκευή κατοικιών αντιμετωπίζει και το πρόσκομμα της ανεπαρκούς ζήτησης. Στο τέλος του 2012 οι επιχειρηματικές προσδοκίες για τις κατασκευές κατοικιών ήταν καλύτερες από ότι στο τέλος του 2011, ενώ ήταν χειρότερες για τις δημόσιες κατασκευές. Μολονότι η δραστηριότητα στα δημόσια έργα ενδεχομένως θα είναι αναιμική το α' τρίμηνο του 2013, αναμένεται ενδεχομένως από το β' τρίμηνο του 2013, η επανεκκίνηση, έστω και με μειωμένο αντικείμενο κατασκευών, της κατασκευής των τεσσάρων μεγάλων αυτοκινητοδρόμων. Μετά και την ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων της κυβέρνησης με τις κατασκευάστριες εταιρίες το Δεκέμβριο του 2012, η διαπραγμάτευση με τις 43 τράπεζες που εμπλέκονται στη χρηματοδότηση και στη συνέχεια με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τελικά η έγκριση των νέων συμβάσεων από τη Βουλή. Ταυτόχρονα, προχωρούν διαγνωστικές διαδικασίες για άλλα έργα, όπως είναι η ανάληψη της κατασκευής συγχρηματοδοτούμενων έργων με διάφορα αντικείμενα (π.χ. εγκαταστάσεις διαχείρισης απορριμμάτων), ο εκσυγχρονισμός αεροδρομίων, η επέκταση του Μετρό σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη κ.λπ.

Η υποχώρηση της προστιθέμενης αξίας του τομέα των υπηρεσιών με ετήσιο ρυθμό 6,8% στο εννεάμηνο του 2012 συνέβαλε κατά 5,4 εκατ. Μονάδες στη μεταβολή της συνολικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας το ίδιο διάστημα.

Σημαντική υποχώρηση σημειώθηκε στους κλάδους εμπορίου, ξενοδοχείων - εστιατορίων και μεταφορών - επικοινωνιών (-13,6%), στην ενημέρωση και επικοινωνία (-6,5%), στις χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες (-8,4%) και στον κλάδο τέχνες-διασκέδαση-ψυχαγωγία (-12,8%). Τα εθνικολογιστικά στοιχεία δεν επιτρέπουν λεπτομερέστερη καταγραφή, αλλά από τα στοιχεία για τον κύκλο εργασιών σε τρέχουσες τιμές φαίνεται ότι η εξαίρεση στην καθοδική πορεία του τομέα των υπηρεσιών αποτέλεσαν οι νομικές-λογιστικές δραστηριότητες και υπηρεσίες παροχής συμβουλών διαχείρισης, που εμφάνισα αύξηση κατά 3,0% το εννεάμηνο του 2012. Η εξέλιξη αυτή, σε συνδυασμό με την σημαντική μείωση της ιδιωτικής κατανάλωσης και τη σχετικά περιορισμένη υποχώρηση της δραστηριότητας στη βιομηχανία, ενδεχομένως διαφοροποιεί τις υπηρεσίες ανάλογα με τον τελικό πελάτη : οι υπηρεσίες από επιχειρήσεις προς επιχειρήσεις (business-to-business) παρουσιάζουν καλύτερες από εκείνες που απευθύνονται σε τελικούς καταναλωτές.

Οι εκτιμήσεις των ίδιων επιχειρήσεων στον τριτογενή τομέα για το 2013, όπως αντανακλώνται στις προβλέψεις τους τον Ιανουάριο του 2013 για τη ζήτηση κατά το τρίμηνο που θα ακολουθήσει, δείχνουν ότι σταδιακά το κλίμα βελτιώνεται. Αυξημένη αισιοδοξία φαίνεται να υπάρχει για τις εξαγωγές υπηρεσιών - ο Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ) προβλέπει αύξηση των αφίξεων κατά 6% και των εσόδων κατά 10% μέσα στο 2013. Ο τουρισμός αναμένεται να επωφεληθεί επίσης από την απλοποίηση των διαδικασιών έναρξης λειτουργίας τουριστικών γραφείων και από την αναγνώριση νέων τουριστικών προϊόντων (π.χ. Ενοικίαση επαύλεων, χρήση των Ολυμπιακών συγκροτημάτων), τον εξορθολογισμό της προβολής του τουριστικού προϊόντος, την τακτοποίηση των τουριστικών λιμένων που λειτουργούν χωρίς άδεια, όλες ρυθμίσεις που προβλέπονται στο σχέδιο νόμου το οποίο δημοσιεύθηκε για διαβούλευση στα μέσα Ιανουαρίου του 2013.

Τέλος, η πρωτογενής παραγωγή μειώθηκε κατά 3,2% το εννεάμηνο του 2012, δηλαδή με ηπιότερο ρυθμό από ότι στο αντίστοιχο διάστημα του 2011(-6,5%) και με ρυθμό παρόμοιο με εκείνον της μείωσης της απασχόλησης στον τομέα (-3,8%

σύμφωνα με στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού). Εξάλλου, σύμφωνα με πρώτες εκτιμήσεις της Eurostat που δημοσιεύθηκαν το Δεκέμβριο του 2012, το πραγματικό (αποπληθωρισμένο) αγροτικό εισόδημα ανά απασχολούμενο πλήρους απασχόλησης μειώθηκε στην Ελλάδα κατά 2,0% το 2011.

Το 2013 αναμένεται συνέχιση της ύφεσης, αν και με ρυθμό χαμηλότερο από ότι το 2012. Η μείωση του προϊόντος θα προέλθει κυρίως από την περαιτέρω υποχώρηση της κατανάλωσης και η έκταση της ύφεσης θα εξαρτηθεί από τον βαθμό στον οποίο θα αρθεί η ήδη μειούμενη αβεβαιότητα, από την ενίσχυση της ρευστότητας της οικονομίας, καθώς και από την πρόοδο των αποκρατικοποιήσεων, η οποία μπορεί να ενθαρρύνει και τις ξένες άμεσες επενδύσεις. Ειδικότερα, στην ενίσχυση της ρευστότητας της οικονομίας θα συμβάλουν η επιστροφή των καταθέσεων, η βελτίωση της χρηματοδότησης των επιχειρήσεων λόγω της συνδρομής της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και του ευνοϊκού περιβάλλοντος που θα δημιουργήσει η ολοκλήρωση της κεφαλαιοποίησης των τραπεζών, καθώς και η περαιτέρω βελτίωση της απορρόφησης και αξιοποίησης των κοινωνικών πόρων. Ήδη εκδηλώνονται ενθαρρυντικές ενδείξεις όσον αφορά την υποχώρηση της αβεβαιότητας, όπως φαίνεται από τις προσδοκίες καταναλωτών και επιχειρήσεων, στις οποίες ήδη έγινε αναφορά, και τις απαντήσεις σε έρευνα του Ευρωβαρόμετρου, καθώς και από τον ευρέως χρησιμοποιούμενο δείκτη αβεβαιότητας(τυπική απόκλιση των ημερήσιων αποδόσεων του γενικού δείκτη του Χρηματιστηρίου Αθηνών). Εκείνο το οποίο προέχει στην παρούσα φάση είναι η ανάκαμψη της επενδυτικής δραστηριότητας και η απρόσκοπτη συνέχιση της προσπάθειας αναδιάρθρωσης της οικονομίας με παρεμβάσεις που προωθούν την παραγωγικότητα και ενισχύουν την εξωστρέφεια της εγχώριας οικονομίας, καθώς οι επενδύσεις σε σχέση με το ΑΕΠ έχουν μειωθεί σε εξαιρετικά χαμηλό επίπεδο: περίπου 13% το εννεάμηνο του 2012 έναντι 22,6% την οκταετία 2000-2007, ενώ οι αποσβέσεις φαίνεται ότι 2011-2012 υπερβαίνουν τις ακαθάριστες επενδύσεις. Σημάδια αναδιάρθρωσης της οικονομίας έχουν αρχίσει να διαφαίνονται. Έχει σημειωθεί οριακή άνοδος του ποσοστού των

εμπορεύσιμων αγαθών στη συνολική παραγωγή, το μερίδιο των απασχολούμενων σε μεγάλες επιχειρήσεις έχει αυξηθεί και η παραγωγικότητα της εργασίας έχει αρχίσει να αυξάνεται, αν και η άνοδος έχει προέλθει από τη δραστική μείωση του αριθμού των απασχολούμενων.

2.4. Απασχόληση και ανεργία

Το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2012, η απασχόληση συνέχισε να μειώνεται και η ανεργία να αυξάνεται με εντονότερους ρυθμούς. Το ποσοστό απασχόλησης του πληθυσμού μεταξύ 20 και 64 ετών μειώθηκε στο 55,7% το εννεάμηνο του 2012 από 66,5% το εννεάμηνο του 2008. Το ποσοστό ανεργίας έφτασε το γ' τρίμηνο του 2012 στο 24,8% και είναι το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 μετά από εκείνο της Ισπανίας (25%), σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΕΔ).

Συνέπεια της συνεχιζόμενης πολύ περιορισμένης δημιουργίας θέσεων εργασίας είναι ότι τα άτομα που έχασαν την εργασία τους στην αρχή της κρίσης αδυνατούν να βρουν απασχόληση, με αποτέλεσμα η διάρκεια της ανεργίας να έχει αυξηθεί σημαντικά.

Ωστόσο, τα στοιχεία της ΕΕΔ όσο και του ΟΑΕΔ δείχνουν ότι οι ρυθμοί μείωσης της απασχόλησης και άνοδου της ανεργίας εντός του 2012 έχουν αρχίσει να επιβραδύνονται. Πιθανόν λόγω των νομοθετικών ρυθμίσεων, οι οποίες φαίνεται κυρίως να οδηγούν σε περιορισμό των απολύσεων.

Ταυτόχρονα με τη συρρίκνωση του συνολικού αριθμού απασχολούμενων, καταγράφεται μετατόπιση της απασχόλησης υπέρ μεγαλύτερων μονάδων - ένα

φαινόμενο που είναι ιδιαίτερα έντονο στο εμπόριο.

2.4.1 Εξελίξεις και προοπτικές για την απασχόληση και την ανεργία αναλυτικά

Το εννεάμηνο του 2012, σύμφωνα με στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) της ΕΛΣΤΑΤ, ο μέσος αριθμός των απασχολούμενων μειώθηκε έναντι του 2011 κατά 353,3 χιλ. άτομα ή 8,5%. Ο ετήσιος ρυθμός υποχώρησης δεν παρουσίασε διακυμάνσεις στα επιμέρους τρίμηνα του 2012 αλλά είναι πολύ εντονότερος από τον ετήσιο ρυθμό μείωσης που καταγράφηκε στο εννεάμηνο του 2011(275,2 χιλ. άτομα ή 6,25). Το 2012, όπως και τα προηγούμενα έτη από το 2009 και μετά, η καθοδική τάση της απασχόλησης είναι τόσο ισχυρή ώστε αντισταθμίζει οποιαδήποτε άνοδο της απασχόλησης που κατά κανόνα καταγράφεται το γ' τρίμηνο σε κλάδους που συνδέονται με τον τουρισμό. Ενθαρρυντικό είναι γεγονός ότι μηνιαίος ρυθμός απασχόλησης μέσα στο 2012 είναι χαμηλότερος από ότι ήταν το 2011 στους περισσότερους μήνες του δεκαμήνου.

Το κόστος της ύφεσης σε όρους απασχόλησης είναι τεράστιο: μεταξύ του γ' τριμήνου του 2008 και του γ' τριμήνου του 2012 χάθηκαν 850,8 χιλιάδες θέσεις εργασίας. Ωστόσο το ποσοστό απασχόλησης του πληθυσμού μεταξύ 20 και 64 ετών μειώθηκε στο 55,7% το εννεάμηνο του 2012 από 66,5% το εννεάμηνο του 2008 και έναντι 70% που αποτελεί τον ελληνικό στόχο για το 2020(ο στόχος είναι 75% για την ΕΕ-27 ως σύνολο).

Στην υποχώρηση της απασχόλησης μεταξύ του εννεάμηνου του 2011 και του εννεάμηνου του 2012 συνέβαλε κυρίως (κατά 4 εκατ. μονάδες) η μεγάλη υποχώρηση του αριθμού των μισθωτών στον ιδιωτικό τομέα κατά 9,7% (165,2 χιλ. άτομα). Οι αυτοαπασχολούμενοι με προσωπικό μειώθηκαν με εξαιρετικά υψηλό ρυθμό (15,7%

ή 50,2 χιλ. άτομα), συμβάλλοντας κατά 1,2 εκατ. μονάδα στη μείωση της συνολικής απασχόλησης. Ελαφρά χαμηλότερη σε απόλυτους αριθμούς ήταν και η μείωση των συμβοηθούντων μελών (38,0 χιλ. άτομα ή 16,8%), η οποία συνέβαλε κατά 0,9 της εκατ. Μονάδας στη μείωση της συνολικής απασχόλησης. Οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς προσωπικό, που αποτελούν πολύ μεγαλύτερο τμήμα της απασχόλησης από ότι αυτοαπασχολούμενοι με προσωπικό, μειώθηκαν με ηπιότερο ρυθμό (2,1% ή 20,4 χιλ. άτομα) και συνέβαλαν κατά 0,5 της εκατ. μονάδας στην υποχώρηση της απασχόλησης.

Στο εννεάμηνο του 2012 ο μέσος αριθμός των απασχολουμένων στον ευρύτερο δημόσιο τομέα υποχώρησε κατά 8,4% έναντι του αντίστοιχου μεγέθους το εννεάμηνο του 2011 και συνέβαλε κατά 1,9 εκατ. μονάδα στη μείωση της συνολικής απασχόλησης. Σε σύγκριση με το εννεάμηνο του 2008, ο ρυθμός απασχολουμένων στον ευρύτερο δημόσιο τομέα έχει μειωθεί κατά 15,1%. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στη δραστική μείωση των προσλήψεων, στη μη αντικατάσταση αποχωρούντων, ενώ έχει αυξηθεί και ο ρυθμός όσων αποχωρούν (είτε με σύνταξη είτε λόγω λήξης της σύμβασης ορισμένου χρόνου). Το κύμα συνταξιοδοτήσεων από το Δημόσιο αναμένεται να συνεχιστεί τα επόμενα χρόνια, καθώς 7% των απασχολουμένων στο δημόσιο έχει 30 και άνω έτη προϋπηρεσίας σε αυτόν χωρίς να αποκλείεται και πρόσθετη προϋπηρεσία εκτός Δημοσίου. Οι πρόσφατες αποχωρήσεις από τον ευρύτερο δημόσιο τομέα έχουν αλλάξει την κατανομή των απασχολουμένων ανάλογα με τον τομέα απασχόλησης - με το ποσοστό εκείνων που απασχολούνται στις ΔΕΚΟ να έχει μειωθεί σημαντικά. Αυτό θα οδηγήσει στην εξάλειψη της διαφοράς που υπήρχε με άλλες χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ, καθώς η Ελλάδα είχε το μεγαλύτερο ποσοστό απασχολουμένων σε ΔΕΚΟ.

Στον ιδιωτικό τομέα, όπως και στον δημόσιο, περισσότερο επλήγησαν αυτοί που απασχολούνταν με συμβάσεις ορισμένου χρόνου. Στον ιδιωτικό τομέα ο αριθμός των συνταξιοδοτήσεων αυξήθηκε πολύ λιγότερο από ότι στο δημόσιο τομέα, ενώ οι καταγγελίες συμβάσεων έχουν αυξηθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό. Επίσης, πολύ

σημαντική συμβολή στη δραστική μείωση του αριθμού των απασχολουμένων έχει η απουσία προσλήψεων.

Οι μειώσεις στην απασχόληση έχουν προέλθει σε αρκετές περιπτώσεις από παύση λειτουργίας των επιχειρήσεων και όχι απλώς από περιορισμό του αριθμού των απασχολουμένων. Ενδεικτικά, από τα στοιχεία του ΙΚΑ για το α' τρίμηνο του 2012 προκύπτει ότι ο αριθμός των επιχειρήσεων έχει μειωθεί κατά 19,8% σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του 2011 και κατά 32,8% σε σύγκριση με το α' τρίμηνο του 2008.

Η σύγκριση της απασχόλησης το εννεάμηνο του 2012 με την αντίστοιχη περίοδο του 2011 δείχνει μείωση των θέσεων εργασίας στο εμπόριο (κατά 87,3 χιλ. άτομα), τη μεταποίηση (61,6 χιλ.), τις κατασκευές (44,7 χιλ.) και τη δημόσια διοίκηση (36,1 χιλ.). Στο εμπόριο και στις κατασκευές οι ετήσιες απώλειες το γ' τρίμηνο του 2012 ήταν μικρότερες από ότι κατά μέσο όρο τα πρώτα δύο τρίμηνα του 2012.

Η μη ομοιόμορφη κατανομή της μεταβολής της απασχόλησης ανάλογα με το καθεστώς απασχόλησης (μισθωτοί, αυτοαπασχολούμενοι κ.λπ.) αντανακλά αφενός τη μεγαλύτερη αντοχή των ελεύθερων επαγγελματιών χωρίς προσωπικό από ότι οι αυτοαπασχολούμενοι με προσωπικό (εργοδότες), καθώς ενδεχομένως επιβαρύνονται σε μικρότερο βαθμό με επιπλέον κόστος επαγγελματικής στέγης καθώς δεν χρειάζεται υποχρεωτικά να διατηρούν γραφεία, καταστήματα κ.α. (εάν π.χ. Είναι εργαζόμενοι από το σπίτι) ή έχουν μεγαλύτερη ευελιξία στην περικοπή δαπανών (εφόσον δεν έχουν τη σταθερή δαπάνη της μισθοδοσίας). Εξάλλου, η μικρότερη μείωση των απασχολούμενων μισθωτών από ότι των αυτοαπασχολούμενων με προσωπικό ενδεχομένως αντανακλά τη μεγαλύτερη ανθεκτικότητα των μεγάλων επιχειρήσεων: έτσι παρατηρείται σε ορισμένους κλάδους - αύξηση του ποσοστού των μισθωτών και άνοδος του ποσοστού των μισθωτών του ιδιωτικού τομέα που απασχολούνται σε μεγάλες επιχειρήσεις (με 50 άτομα και άνω).

Οι μεγαλύτερες μεταβολές παρατηρούνται στον κλάδο του εμπορίου. Ενώ το

εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2008 το 12,7% των απασχολούμενων στο εμπόριο ήταν αυτοαπασχολούμενοι με προσωπικό και το 53,1% ήταν μισθωτοί, το αντίστοιχο εννεάμηνο του 2012 τα ποσοστά αυτά έχουν διαμορφωθεί σε 10,1% και 56,0% αντίστοιχα. Επιπλέον, ενώ το εννεάμηνο του 2008 περίπου 47% των μισθωτών απασχολούνταν σε μονάδες με 10 άτομα ή λιγότερα και το 8% σε μονάδες με 50 άτομα ή περισσότερα, τα αντίστοιχα ποσοστά στο εννεάμηνο του 2012 είναι 42% και 13%.

Η μείωση του ποσοστού απασχόλησης, σε εκατοστιαίες μονάδες, ήταν μεγαλύτερη για την ηλικιακή ομάδα 25-29 ετών, στην οποία το ποσοστό απασχόλησης μειώθηκε κατά 6,9 εκατοστιαίες μονάδες: από 61,0% το εννεάμηνο του 2011 σε 54,2% το αντίστοιχο διάστημα του 2012. Σε όλες τις ηλικιακές ομάδες η υποχώρηση του ποσοστού απασχόλησης ήταν μεγαλύτερη για τους άνδρες από ότι για τις γυναίκες, με αποτέλεσμα η απόκλιση του ποσοστού απασχόλησης μεταξύ των δύο φύλων να έχει περιοριστεί. Σημαντικές διαφορές στη μεταβολή του ποσοστού απασχόλησης παρατηρούνται και ανάλογα με το εκπαιδευτικό επίπεδο (σε δυσμενέστερη θέση είναι όσοι έχουν χαμηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο εκπαίδευσης) και με τη γεωγραφική περιφέρεια του τόπου διαμονής (σε δυσμενέστερη θέση είναι όσοι διαμένουν στα αστικά κέντρα σε σύγκριση με τους διαμένοντες σε αγροτικές περιοχές και στις νησιωτικές περιοχές της χώρας).

Το εννεάμηνο του 2012, για πρώτη φορά από το 1994, το ποσοστό απασχόλησης (53,9%) των μεταναστών μεταξύ 20 και 64 ετών υπολείπεται του αντίστοιχου των γηγενών (55,8%) και αυτό συμβαίνει παρά τη σημαντική αποχώρηση σημαντικού αριθμού μεταναστών τα τελευταία χρόνια. Η απόκλιση είναι μεγαλύτερη για τους άνδρες παρά για τις γυναίκες (ενδεχομένως υποδηλώνοντας ότι τα επαγγέλματα στα οποία απασχολούνται οι μετανάστριες, π.χ. παροχή οικιακών υπηρεσιών, φροντίδα ηλικιωμένων και - σε μικρότερο βαθμό - τουριστικές υπηρεσίες, είναι περισσότερο "ανθεκτικά" στην κρίση).

Το 2012 τα στοιχεία του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΕΠΕ)

αποτυπώνουν τη συνεχιζόμενη επέκταση της εφαρμογής ευέλικτων μορφών απασχόλησης. Ειδικότερα, την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2012 το 43,2% των νέων συμβάσεων εργασίας αφορούσε μερική ή εκ περιτροπής απασχόλησης, σημειώνοντας μικρή άνοδο σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2011 (41,1%). Σημαντική άνοδος (κατά 49,3%) καταγράφηκε στη μετατροπή υφιστάμενων συμβάσεων εργασίας από πλήρη σε μερική ή εκ περιτροπής απασχόληση.

Η μεταβολή της έκτασης και των χαρακτηριστικών της αδήλωτης εργασίας, όπως δείχνουν και οι πρόσφατες μελέτες του IOBE και της Τράπεζας της Ελλάδος, είναι δύσκολο να τεκμηριωθούν. Το γεγονός ότι η μείωση των ασφαλισμένων στο ΙΚΑ από την έναρξη της κρίσης μέχρι το α' τρίμηνο του 2012, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία του ΙΚΑ, υπερβαίνει τις αντίστοιχες απώλειες που εκτιμά η ΕΛΣΤΑΤ κατά περίπου 120 χιλ. εργαζομένους υποδηλώνει ότι υπήρξε αντίστοιχη αύξηση της αδήλωτης εργασίας. Πάντως η μείωση της απασχόλησης φαίνεται ότι επεκτάθηκε τα τελευταία δύο έτη και στην αδήλωτη εργασία, ιδίως σε κλάδους επιρρεπείς σ' αυτή τη μορφή απασχόλησης (κατασκευές, οικιακοί βοηθοί).

Τον Ιανουάριο του 2013, παρά τη σημαντική υποχώρηση της απασχόλησης που έχει ήδη σημειωθεί, οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για τις βραχυχρόνιες προοπτικές της απασχόλησης, όπως αποτυπώνονται στις έρευνες συγκυρίας του IOBE, παρέμειναν αρνητικές σε όλους τους κλάδους και ιδιαίτερα αρνητικές στο λιανικό εμπόριο και στις κατασκευές. Ωστόσο, στο λιανικό εμπόριο και στις κατασκευές οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων είναι καλύτερες από τον Ιανουάριο του 2012. Αρνητικές επιπτώσεις για την απασχόληση κατά το α' τρίμηνο του 2013 αποτυπώνει και η έρευνα της εταιρίας Manpower, αν και δεν καταγράφει επιδείνωση των προσδοκιών των επιχειρήσεων έναντι του περυσινού αντίστοιχου διαστήματος.

Η ανησυχία των ίδιων των απασχολουμένων για τις προοπτικές φαίνεται και από το γεγονός ότι σε αναζήτηση εργασίας επιδίδονται και άτομα τα οποία έχουν εργασία (140,1 χιλ. άτομα το εννεάμηνο του 2012 - 3,7% των απασχολουμένων έναντι 126,1 χιλ. το εννεάμηνο του 2011 - 3,0% των απασχολουμένων), επειδή,

μεταξύ άλλων, αναζητούν καλύτερη θέση εργασίας ή φοβούνται/γνωρίζουν ότι θα χάσουν τη θέση τους. Το ποσοστό αυτό είναι υψηλότερο για τους μισθωτούς του ιδιωτικού τομέα (5,2% το εννεάμηνο του 2012 από 4,4% το εννεάμηνο του 2011). Οι έρευνες συγκυρίας του IOBE/Eur. Επιτροπής δείχνουν ότι το Δεκέμβριο 2012 και τον Ιανουάριο του 2013 οι καταναλωτές εκτιμούν ότι το ποσοστό ανεργίας θα αυξηθεί τους επόμενους 12 μήνες, αλλά οι ανησυχίες είναι μετριασμένες σε σύγκριση με 12 μήνες πριν.

Αποτέλεσμα της μείωσης της απασχόλησης ήταν η αύξηση του αριθμού των ανέργων την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2012 κατά 346 χιλ. άτομα έναντι του αντίστοιχου διαστήματος του 2011. Το μέσο ποσοστό ανεργίας στο εννεάμηνο του 2012 διαμορφώθηκε σε 23,6% (1.173,3 χιλ. άτομα), ενώ το γ' τρίμηνο το ποσοστό ανεργίας έφτασε το 24,8% (1.230,9 χιλ. άτομα) και το δίμηνο Οκτωβρίου-Νοεμβρίου το 26,8% (1.340,1 χιλ. άτομα). Το γ' τρίμηνο του 2012 το ποσοστό ανεργίας ήταν 7,1 εκατ. μονάδες υψηλότερο από ότι το αντίστοιχο τρίμηνο του 2011 και 17,6 εκατ. μονάδες υψηλότερο από ότι το γ' τρίμηνο του 2008.

Στο εννεάμηνο η αύξηση στον αριθμό των ανέργων ήταν ελαφρά χαμηλότερη της μείωσης της απασχόλησης στο ίδιο διάστημα, καθώς φαίνεται ότι το γ' τρίμηνο του 2012 το ποσοστό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό ξαναρχίζει να ανεβαίνει, μετά από προσωρινή κάμψη μεταξύ του 2011 και του πρώτου εξαμήνου του 2012. Στις αρχές της ύφεσης και μέχρι και το 2010, το ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας είχε αυξηθεί. Από το 2011 και μέχρι το α' εξάμηνο του 2012 το ποσοστό μειώθηκε ελαφρά προτού αρχίσει να αυξάνεται πάλι το γ' τρίμηνο του 2012, υποδηλώνοντας ότι υπό την πίεση της ανάγκης για εξασφάλιση εισοδήματος οι έκτος απασχόλησης συνεχίζουν την αναζήτηση εργασίας παρά τη μείωση των μισθών. Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι οι νέοι στη Ελλάδα, σε αντίθεση με ότι συμβαίνει σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες που βρίσκονται σε πρόγραμμα προσαρμογής, δεν έχουν στραφεί προς την εκπαίδευση, αλλά είτε επιζητούν να εισέλθουν στην αγορά εργασίας προκειμένου να στηρίξουν το οικογενειακό εισόδημα (το ποσοστό

συμμετοχής των νέων 25-29 ετών έχει αυξηθεί από 84,3% το εννεάμηνο του 2008 σε 85,7% το αντίστοιχο διάστημα του 2012), ενώ και το ποσοστό των νέων που παραμένουν ανενεργοί (δεν είναι οικονομικά ενεργοί και δεν εκπαιδεύονται) μειώθηκε οριακά από 8,4% το εννεάμηνο του 2008 σε 7,6% το εννεάμηνο του 2012.

Το ποσοστό ανεργίας των ανδρών ήταν 20,7% το εννεάμηνο του 2012, έναντι 14% την αντίστοιχη περίοδο του 2011, ενώ για τις γυναίκες τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν 27,6% και 20,3%. Για τους νέους ηλικίας 25-29 ετών το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε κατά 8,7 εκατ. Μονάδες και ανήλθε σε 36,8% από 28,1%. Για τους νέους ηλικίας 15-24 ετών -των οποίων ωστόσο το ποσοστό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό είναι μικρό (29,2%) - το ποσοστό ανεργίας ανήλθε σε 54,4% από 42,5%.

Πέραν του αριθμού των ανέργων του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας (ΔΓΕ), αύξηση εμφανίζει και ο αριθμός (α) των ατόμων που δεν αναζητούν εργασία επειδή πιστεύουν ότι δεν θα βρουν (από 13,0 χιλ. άτομα το εννεάμηνο του 2011 σε 20,3 το εννεάμηνο του 2012), (β) εκείνων που δεν αναζητούν εργασία για οποιοδήποτε λόγο (από 49,7 χιλ. σε 69,6 χιλ. άτομα) και εκείνων (γ) εκείνων που εργάζονται με μερική απασχόληση επειδή δεν μπορούν να βρουν εργασία με πλήρη απασχόληση (από 154,3 χιλ. σε 171,9 χιλ.).

Ο αριθμός των ατόμων που ήρθαν σε επαφή με δημόσιο γραφείο εργασίας εύρεσης εργασίας προκειμένου να βρουν εργασία αυξήθηκε μεταξύ του εννεαμήνου του 2011 και του εννεαμήνου του 2012 κατά 41,3% δηλαδή περίπου όσο ο αριθμός των ανέργων.

Σε επίπεδο γεωγραφικής περιφέρειας, διατηρήθηκαν και εντάθηκαν οι διαφοροποιήσεις στα ποσοστά ανεργίας. Η μεγαλύτερη απόκλιση που σημειώθηκε κατά τη διάρκεια του εννεαμήνου του 2012 ήταν σχεδόν 16 ποσοστιαίες μονάδες μεταξύ της Δυτικής Μακεδονίας (29,8%) και του Νότιου Αιγαίου (14,2%).

Η αυξανόμενη δυσκολία εύρεσης εργασίας (όπως αντανακλάται και στα στοιχεία της ΕΕΔ, όπου το ποσοστό των ατόμων που ήταν άνεργα σε ένα έτος και κατάφεραν να βρουν θέση εργασίας το επόμενο, υποχώρησε από 12,3% το 2011 σε 8,3% το

2012) οδηγεί σε αύξηση της διάρκειας της ανεργίας. Πιο συγκεκριμένα, το εννεάμηνο του 2012 το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων (άνεργοι για διάστημα 12 μηνών και άνω ως ποσοστό του συνόλου των ανέργων) αυξήθηκε κατά 9 εκατοστιαίες μονάδες φθάνοντας το 59,4% (έναντι αύξησης 3,4 εκατοστιαίων μονάδων την αντίστοιχη περίοδο του 2011). Αυξήθηκε επίσης και το ποσοστό των ανέργων με διάρκεια ανεργίας δύο ετών και άνω, σε 34,1% (αύξηση κατά 7,3 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το εννεάμηνο του 2011).

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία του ΟΑΕΔ, το Δεκέμβριο του 2012 ο αριθμός των εγγεγραμμένων ανέργων που αναζητούσαν εργασία ανήλθε σε 797,6 χιλ., αυξημένος κατά 9,2% σε σχέση με τον Δεκέμβριο του 2011. Το 29,4% αυτών λάμβανε επίδομα ανεργίας τον ίδιο μήνα. Δεδομένης της αύξησης της συμμετοχής των μακροχρόνια ανέργων, ο αριθμός εκείνων που λαμβάνουν επίδομα ανεργίας μειώθηκε σε σχέση με το 2011.

Τα στοιχεία των ροών μισθωτής απασχόλησης του ΟΑΕΔ δείχνουν υποχώρηση της μηνιαίας καθαρής μείωσης θέσεων εργασίας από 10,5 χιλ. θέσεις το 2011 σε 6 χιλ. θέσεις το 2012. Η υποχώρηση αυτή αντανακλά τη μείωση του αριθμού απολύσεων (που περιλαμβάνει καταγγελίες σχέσης εργασίας και λήξεις συμβάσεων ορισμένου χρόνου) σε σχέση με το 2011 (μέσος μηνιαίος αριθμός απολύσεων 58,5 χιλ. το έτος 2011, 55,8 χιλ. το 2012 δηλαδή ετήσια μεταβολή -4,6%), ενώ ο μηνιαίος αριθμός αναγγελιών προσλήψεων παρέμεινε περίπου σταθερός στις 70,8 χιλ. (οριακή αύξηση 1,2%).

Το 2013 αναμένεται ότι η ανεργία θα αυξηθεί περαιτέρω και η εκτίμηση των περισσότερων διεθνών οργανισμών είναι ότι η υποχώρηση της ανεργίας θα εμφανίσει χρονική υστέρηση σε σχέση με την εμφάνιση θετικών ρυθμών ανάπτυξης.

Για την καταπολέμηση της ανεργίας και προκειμένου να προληφθεί η μετατροπή της σε διαρθρωτική, το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας σε συνεργασία και με τα Υπουργεία Παιδείας και Ανάπτυξης έχει συντάξει ειδικό σχέδιο

δράσης για την καταπολέμηση της ανεργίας των νέων. Το σχέδιο, το οποίο παρουσιάστηκε στις αρχές του 2013, συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), έχει συνολικό προϋπολογισμό 600 εκατ. ευρώ και στόχο να ωφελήσει 350 χιλ. άτομα μέσω της δημιουργίας θέσεων εργασίας, της ενίσχυσης της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, της θέσπισης συστηματικών προγραμμάτων μετάβασης από τη εκπαίδευση στην εργασία, της ενίσχυσης της συμβουλευτικής και του επαγγελματικού προσανατολισμού, της ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας των νέων και της υλοποίησης μέτρων για τη μείωση της σχολικής διαρροής.

2.5. Πληθωρισμός

Το 2012 ο μέσος ετήσιος ρυθμός ανόδου του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) επιβραδύνθηκε δραστικά στο 1,0%, από 3,1% το 2011 και 4,7% το 2010 (επίπεδα που αντανάκλασαν τις μεγάλες αυξήσεις της έμμεσης φορολογίας), ενώ το Δεκέμβριο του 2012 ο ετήσιος ρυθμός υποχώρησε περαιτέρω στο 0,3%. Εξάλλου, το μέσο ετήσιο επίπεδο του πυρήνα του πληθωρισμού (που δεν περιλαμβάνει τις τιμές τις ενέργειας και των μη επεξεργασμένων τροφίμων) έγινε ελαφρά αρνητικό (-0,1%) το 2012, ενώ ήταν θετικό το 2011 (1,7%) και το 2010 (3,0%). Ήδη τον Αύγουστο ο πυρήνας είχε διαμορφωθεί στο 0%, ενώ το τελευταίο τετράμηνο του 2012 κυμάνθηκε μεταξύ -0,8% και -1,0%.

Το 2013 αρνητικός αναμένεται ότι θα καταστεί και ο μέσος πληθωρισμός βάσει του ΕνΔΤΚ (-01%), ενώ σαφώς αρνητικό προβλέπεται να είναι και το μέσο ετήσιο επίπεδο του πυρήνα του πληθωρισμού (-1,0%).

Χωρίς την επίπτωση των αυξήσεων της έμμεσης φορολογίας, (α) το μέσο επίπεδο του πληθωρισμού βάσει του ΕνΔΤΚ ήταν μόλις 0,1% το 2012 (έναντι 1,1% το 2011) και αναμένεται να καταστεί αρνητικό το 2013 (-0,6%), ενώ (β) το μέσο επίπεδο του πυρήνα ήταν αρνητικό (-0,7%) το 2012 (το 2011 ήταν ελαφρά θετικό, δηλαδή 0,2%).

Η διαφορά του πληθωρισμού μεταξύ της Ελλάδος (1,0%) και της ζώνης του ευρώ (2,5%) έγινε για πρώτη φορά αρνητική το 2012 (-1,5 εκατοστιαία μονάδα), αφού είχε προηγουμένως περιοριστεί σημαντικά το 2011 σε 0,4 εκατοστιαίας μονάδας, από 3,1 εκατ. Μονάδες το 2010 και 1,0 εκατ. μονάδα το 2009. Εφέτος, η αρνητική αυτή διαφορά αναμένεται να διευρυνθεί περαιτέρω και να υπερβεί τη 1,5 εκατ. μονάδα (καθώς ο πληθωρισμός στη ζώνη του ευρώ προβλέπεται να κυμανθεί μεταξύ 1,1% και 2,1%). Ακόμη μεγαλύτερη (-1,9 εκατ. μονάδα) ήταν η αρνητική διαφορά του πυρήνα του πληθωρισμού μεταξύ Ελλάδος (-0,1%) και ζώνη του ευρώ (1,8%), η οποία είχε μηδενιστεί το 2011, ενώ ήταν θετική το 2010 (2,0 εκατ. μονάδες) και το 2009 (0,9 της εκατ. μονάδας).

Η υποχώρηση του πληθωρισμού ήταν πολύ μεγαλύτερη το 2012 από ότι το 2011 καθώς :

- εξασθένησαν ταχύτερα οι επιδράσεις της έμμεσης φορολογίας (οι οποίες επιβάρυναν το μέσο ετήσιο πληθωρισμό μόνο κατά 0,9 της εκατοστιαίας μονάδας, έναντι 2 εκατ. μονάδων το 2011,
- ήταν υπερτριπλάσιος (σε σύγκριση με το 2011) ο ρυθμός μείωσης του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στον επιχειρηματικό τομέα,
- συνεχίστηκε με εντονότερο ρυθμό η υποχώρηση της καταναλωτικής ζήτησης,
- επιβραδύνθηκε αισθητά ο ρυθμός ανόδου (α) των τιμών του αργού πετρελαίου τύπου Brent (σε ευρώ) στην παγκόσμια αγορά σε 8,7% το 2012, από 31,3% το 2011 και 36,1% το 2010, και (β) των τιμών εισαγωγών στη βιομηχανία εκτός ενέργειας (δείκτης ΕΛΣΤΑΤ) σε 0,6%, από 1,5% το 2011.

Οι προβλέψεις για αρνητικό πληθωρισμό το 2013 λαμβάνουν υπόψη ότι οι

επιδράσεις των αυξήσεων της έμμεσης φορολογίας θα είναι μικρότερες από ότι το 2012, καθώς και ότι θα συνεχιστούν η μείωση με υψηλό ρυθμό του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στον επιχειρηματικό τομέα και η αισθητή υποχώρηση της καταναλωτικής ζήτησης. Επίσης, η τιμή του αργού πετρελαίου σε δολάρια ΗΠΑ προβλέπεται να μειωθεί κατά 5,1%-6,0% (ενδεχομένως ελαφρά λιγότερο σε ευρώ), μετά τις μεγάλες αυξήσεις των τελευταίων ετών. Οι τιμές των λοιπών πρώτων εμπορευμάτων (σε δολάρια ΗΠΑ) αναμένεται ότι θα συνεχίσουν να μειώνονται το 2013, ωστόσο αισθητά λιγότερο από ότι το 2012.

Οι παρούσες τάσεις των τιμών καταναλωτή και οι προοπτικές έως τα τέλη του 2013 συνοψίζονται ως εξής :

- Η ασθενής ζήτηση και η υποχώρηση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος αντανακλώνται κυρίως στο ρυθμό μεταβολής των τιμών των «βιομηχανικών αγαθών εκτός ενέργειας (και επεξεργασμένων ειδών διατροφής)», ο οποίος είναι ήδη αρνητικός ή κοντά στο μηδέν από τον Οκτώβριο του 2012 και αναμένεται να παραμείνει αρνητικός έως τα τέλη του τρέχοντος έτους. Αντανακλώνται επίσης στις τιμές των υπηρεσιών (που περιλαμβάνουν και τα ενοίκια των κατοικιών, των οποίων η πτώση είναι σημαντική) : ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής τους έγινε αρνητικός από το Σεπτέμβριο (Δεκέμβριος : -1,8%) και αναμένεται να παραμείνει και αυτός αρνητικός στη διάρκεια του 2013.
- Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής των τιμών των επεξεργασμένων ειδών διατροφής επιβραδύνθηκε στη διάρκεια του 2012 και έγινε αρνητικός από το Σεπτέμβριο, ενώ αναμένεται ότι θα παραμείνει αρνητικός τους πρώτους μήνες του τρέχοντος έτους. Στη συνέχεια όμως εκτιμάται ότι η πτώση των τιμών θα αντιστραφεί και αυτές θα αυξηθούν σταδιακά με ρυθμό που θα φτάσει το 3% περίπου. Οι τιμές των επεξεργασμένων ειδών διατροφής θα επηρεαστούν από το αυξανόμενο κόστος εισαγωγικό περιεχόμενο των αντίστοιχων προϊόντων, το οποίο αντανακλά με σημαντική χρονική υστέρηση τη μεγάλη αύξηση των τιμών των τροφίμων-βασικών εμπορευμάτων στην παγκόσμια αγορά κατά τις προηγούμενες περιόδους.

- Τέλος, ο ρυθμός ανόδου των τιμών της ενέργειας που περιλαμβάνονται στον ΕνΔΤΚ παρέμεινε διψήφιος στη διάρκεια του 2012 (Δεκέμβριος : 14,9%), αλλά αναμένεται ότι θα επιβραδυνθεί αισθητά στη διάρκεια του τρέχοντος έτους και πιθανώς θα υποχωρήσει σε χαμηλό επίπεδο το τελευταίο τρίμηνο του 2013, αντανακλώντας υποχώρηση της τιμής του αργού πετρελαίου και συγκρατημένη αύξηση των τιμολογίων του ηλεκτρικού ρεύματος.

2.6.Ανισοκατανομή εισοδήματος, φτώχεια και βασικοί δείκτες συνθηκών διαβίωσης

Η εξέταση των προβλημάτων της ανισότητας και της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού έχει ιδιαίτερη σημασία στην τρέχουσα περίοδο κρίσης και έντονης οικονομικής ύφεσης, καθώς η περιστολή των κοινωνικών και άλλων δημοσίων δαπανών (στην προσπάθεια δημοσιονομικής προσαρμογής) επηρεάζει σημαντικά κρίσιμους κοινωνικούς δείκτες (ανεργία, φτώχεια, ανισότητα κ.λπ.), καθιστώντας πιο εύθραυστη την κοινωνική συνοχή. Τα ευρήματα των διαθέσιμων σχετικών ερευνών είναι χρήσιμα για το δημόσιο διάλογο και για τη λήψη των μέτρων οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής που είναι απαραίτητα για τη διασφάλιση και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.

Με βάση τα πιο πρόσφατα στοιχεία της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών για το 2011 που ανακοινώθηκαν από την ΕΛΣΤΑΤ και λαμβάνουν υπόψη τα εισοδήματα του 2010, το 21,4% του πληθυσμού της χώρας ή 901.194 νοικοκυριά με συνολικό αριθμό μελών 2.341.400 άτομα βρίσκονται κάτω από το χρηματικό όριο της "σχετικής φτώχειάς". Ο δείκτης του κινδύνου σχετικής φτώχειας για την Ελλάδα αυξήθηκε κατά 1,7 εκατοστιαία μονάδα τα πρώτα δύο έτη

της τρέχουσας κρίσης (εισοδήματα 2008: 19,7%, 2009: 20.1%, 2010: 21.4%), ενώ παραμένει σημαντικά υψηλότερος από ότι στις περισσότερες χώρες της ΕΕ. Επισημαίνεται ότι στην έρευνα του 2011 το χρηματικό όριο της σχετικής φτώχειας για ένα μονομελές νοικοκυριό ήταν 6.591 ευρώ το έτος (έναντι 7.178 ευρώ το 2010), ενώ για ένα τετραμελές νοικοκυριό με δύο ενήλικες και δύο παιδιά ήταν 13.842 ευρώ (2010: 15.073 ευρώ). Επιπλέον, το μέσο ετήσιο διαθέσιμο εισόδημα του συνόλου των νοικοκυριών της χώρας ανήλθε το 2010 σε 21.590 ευρώ, δηλαδή ήταν μειωμένο κατά 12,2% έναντι του προηγούμενου έτους (2009: 24.224 ευρώ).

Πολύ υψηλότερο είναι το ποσοστό του πληθυσμού της χώρας που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κατάσταση κοινωνικού αποκλεισμού (δηλαδή ζει με υλικές στερήσεις ή χαρακτηρίζεται και από χαμηλή ένταση εργασίας) : στην έρευνα για το 2011 ανέρχεται σε 31%, δηλαδή αντιστοιχεί σε 3.403.000 άτομα. Επιπλέον, ο πληθυσμός που ζει σε νοικοκυριά στα οποία δεν εργάζεται κανένα μέλος ή εργάζεται λιγότερο από 3 μήνες συνολικά το χρόνο είναι κατά 53,7% αυξημένος σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (2010: 544.800 άτομα).

Εξαιρετικά δραματική είναι η επιδείνωση των δεικτών φτώχειας στην περίοδο της τρέχουσας κρίσης, σε απόλυτους όρους, δηλαδή όταν το κατώφλι της φτώχειας παραμένει διαχρονικά σταθερό σε όρους πραγματικής αγοραστικής δύναμης. Πράγματι, ενώ το ποσοστό φτώχειας για το έτος 2010 υπολογιζόμενο με το κατώφλι φτώχειας του έτους 2005 (60% του διάμεσου εισοδήματος του 2005 εκφρασμένου σε τιμές του 2010 με βάση τον εναρμονισμένο δείκτη τιμών καταναλωτή) ήταν 16%, το αντίστοιχο ποσοστό για το επόμενο έτος της έρευνας (2011) έφτασε στο 22,9%. Με άλλα λόγια, μέσα σε ένα μόλις έτος στην περίοδο της τρέχουσας κρίσης καταγράφηκε αύξηση της φτώχειας σε απόλυτους όρους κατά 6,9 εκατοστιαίες μονάδες (ή κατά 43,1%).

Λιγότερο δυσμενείς είναι για την χώρα μας στην περίοδο της τρέχουσας κρίσης οι εξελίξεις σε όρους εισοδηματικής ανισότητας, αν και από τα ίδια στοιχεία προκύπτει ότι σε όρους ανισότητας η Ελλάδα βρίσκεται στις υψηλότερες θέσεις

μεταξύ των χωρών της ΕΕ. Επιπλέον, το πλουσιότερο 20% των νοικοκυριών στη χώρα μας κατέχει 6,0 φορές μεγαλύτερο μερίδιο εισοδήματος από ότι το φτωχότερο 20%, ενώ ο αντίστοιχος λόγος λαμβάνει τιμή 5,1 για το σύνολο των χωρών της ΕΕ-27. Πάντως τα δύο πρώτα έτη της τρέχουσας κρίσης, για τα οποία υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, οι ανωτέρω δείκτες ανισότητας δεν μεταβλήθηκαν σημαντικά και διατηρήθηκαν σχεδόν σταθεροί το πρώτο έτος (εισοδήματα 2009) ενώ αυξήθηκαν ελαφρά το επόμενο.

Ομάδες υψηλού κινδύνου φτώχειας στην Ελλάδα κατά την περίοδο της τρέχουσας κρίσης είναι κυρίως οι άνεργοι (το ποσοστό σχετικής φτώχειας φθάνει το 44% για τη ομάδα αυτή στην έρευνα του 2011) και ιδίως οι άνεργοι άνδρες (ποσοστό φτώχειας 48,4%, αυξημένο κατά 10 εκατοστιαίες μονάδες έναντι του προηγούμενου έτους, όταν ήταν 38,5%), τα μονογονεϊκά νοικοκυριά με τουλάχιστον ένα εξαρτώμενο παιδί (43,2% έναντι 33,4%), τα νοικοκυριά με έναν ενήλικα ηλικίας 65 ετών και άνω (29,7%), οι μη οικονομικά ενεργοί εκτός των συνταξιούχων (νοικοκυρές κ.λπ., 30%), οι γυναίκες (συνήθως ηλικιωμένες) που ζουν μόνες (25,8%), τα νοικοκυριά με τρεις ή περισσότερους ενήλικες με εξαρτώμενα παιδιά (24,7%), τα νοικοκυριά που διαμένουν σε ενοικιασμένη κατοικία (25,9%) αλλά και τα παιδιά ηλικίας έως 18 ετών (23,7%). Ωστόσο, τα τελευταία έτη στην Ελλάδα η φτώχεια φαίνεται να μετατοπίζεται από την ομάδα των ηλικιωμένων προς την ομάδα των νεότερων ζευγαριών με παιδιά, αλλά και προς τους νέους εργαζόμενους. Ειδικότερα, το ποσοστό των παιδιών έως 15 ετών που ζουν κάτω από το όριο της σχετικής φτώχειας αυξήθηκε σε 23,3% το 2011 από 19,3% το 2005, και είναι υψηλότερο κατά περίπου δύο εκατοστιαίες μονάδες από το αντίστοιχο ποσοστό του συνολικού πληθυσμού. Το πρόβλημα της προστασίας των παιδιών από τις χειρότερες συνέπειες της οικονομικής κρίσης θα πρέπει πλέον να αντιμετωπιστεί ως ένα από τα πιο επείγοντα ζητήματα δημόσιας πολιτικής στην Ελλάδα.

Από την εξέταση των δεικτών για τις συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού στην Ελλάδα προκύπτει ότι η στέρηση βασικών αγαθών και υπηρεσιών (δυσκολία

ικανοποίησης βασικών αναγκών, ανεπαρκείς συνθήκες στέγασης, επιβάρυνση από τις δαπάνες στέγασης, αδυναμία πληρωμής δανείων ή αγορών με δόσεις, δυσκολίες στην πληρωμή πάγιων λογαριασμών δυσκολία αντιμετώπισης των συνήθων αναγκών, ποιότητα ζωής) δεν αφορά μόνο το φτωχό πληθυσμό, αλλά και σημαντικό μέρος του μη φτωχού πληθυσμού που διαμένει σε κατοικία με στενότητα χώρου ανέρχεται σε 25,9% για το σύνολο του πληθυσμού, ενώ εξειδικεύεται σε 23,2% για το μη φτωχό πληθυσμό και 35,8% για το φτωχό πληθυσμό. Επίσης, το 24,9% του μη φτωχού πληθυσμού έχει οικονομική δυσκολία να αντιμετωπίσει έκτακτες αλλά και αναγκαίες δαπάνες αξίας περίπου 600 ευρώ, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για το φτωχό πληθυσμό εκτιμάται σε 69,5%.

Τέλος, η αναδιανεμητική επίδραση των κοινωνικών παροχών στην Ελλάδα, αν και βελτιώθηκε τα τελευταία έτη, παραμένει περιορισμένη σε σύγκριση με τις άλλες χώρες της ΕΕ. Η μείωση της φτώχειας εξαιτίας του συνόλου των κοινωνικών δαπανών περιορίζεται στις 23,5 εκατοστιαίες μονάδες (εκ των οποίων 20,1 λόγω συντάξεων και μόλις 3,4 λόγω κοινωνικών επιδομάτων) στην περίπτωση της Ελλάδος, έναντι 27,3 μονάδων (17,9 λόγω συντάξεων και 9,4 λόγω κοινωνικών επιδομάτων) για το μέσο όρο των χωρών της ΕΕ. Επισημαίνεται πάντως ότι αυτός ο δείκτης αποτελεσματικότητας είχε βελτιωθεί στην Ελλάδα τα τελευταία έτη πριν από την κρίση (από 19,6 εκατοστιαίες μονάδες το 2005 σε 23,5 το 2011). Η βελτίωση αυτή προήλθε κυρίως από τη μείωση του ποσοστού φτώχειας λόγω των συντάξεων (από 16,6 εκατοστιαίες μονάδες το 2005 σε 20,1 το 2011) και ειδικότερα λόγω των αυξήσεων που χορηγήθηκαν στις κατώτερες συντάξεις και το ΕΚΑΣ τα τελευταία έτη πριν από την περίοδο της τρέχουσας κρίσης.

Συνοψίζοντας, ορισμένες δυσμενείς εξελίξεις κατά τη διάρκεια της τρέχουσας κρίσης και κυρίως η δραματική αύξηση του ποσοστού ανεργίας (από 7,2% το β' και το γ' τρίμηνο του 2008 σε 26,8% τον Οκτώβριο του 2012) εκτιμάται ότι συνετέλεσαν στην αύξηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα. Πιο δραματική ήταν η επιδείνωση των δεικτών της απόλυτης φτώχειας, οι οποίοι

υπολογίζονται κρατώντας τη "γραμμή" οριοθέτησης της φτώχειας σταθερή (τιμαριθμικά αναπροσαρμοσμένη) στα επίπεδα που ήταν πριν από την τρέχουσα κρίση . Επισημαίνεται επίσης ότι η σημαντική αύξηση του αριθμού των ανέργων (από 355 χιλιάδες το γ' τρίμηνο του 2008 σε 1.345,7 χιλιάδες άτομα τον Οκτώβριο του 2012) συνδυάζεται και με άλλες, ακόμη πιο ανησυχητικές, παραμέτρους - ιδίως το γεγονός ότι η ανεργία έχει πλέον πλήξει τον "σκληρό πυρήνα" του εργατικού δυναμικού, καθώς και το μερίδιο των ανέργων που δηλώνουν "αρχηγοί ή υπεύθυνοι νοικοκυριού" ,έχει αυξηθεί κατά 10 περίπου εκατοστιαίες μονάδες την τελευταία τριετία. Καθώς μόλις το 29,4% των εγγεγραμμένων ανέργων στα μητρώα του ΟΑΕΔ το Δεκέμβριο του 2012 λάμβανε κάποιου είδους επίδομα ανεργίας, εκτιμάται ότι η επιμήκυνση της περιόδου επιδότησης των ανέργων και κυρίως η διεύρυνση της ομάδας των δικαιούχων επιδότησης με άλλα άνεργα άτομα, όπως είναι οι ελεύθεροι επαγγελματίες και οι έμποροι που λόγω της κρίσης σταμάτησαν την επαγγελματική τους δραστηριότητα, αποτελούν μέτρα που θα μπορούσαν να συμβάλουν στη διατήρηση της

2.7. Το δημόσιο χρέος

Η κρίση στην οποία βρίσκεται η ελληνική οικονομία από το 2008 και εξής έφερε στην επιφάνεια θέματα διαχείρισης του δημόσιου χρέους, του οποίου η διαχρονική πορεία χαρακτηρίζεται ως ασταθής. Καθοριστικής σημασίας στην εξέλιξη του χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ είναι η δραματική υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας, που από το έτος 2009 συμβάλλει με αυξανόμενους ρυθμούς στην ανοδική πορεία του λόγου χρέους/ΑΕΠ.

Η δυναμική του χρέους ενισχύεται περαιτέρω από τις αναθεωρημένες (προς τα

κάτω) προβλέψεις για την εξέλιξη των αποκρατικοποιήσεων και την επιμήκυνση του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής.

Αξίζει ταυτόχρονα να επισημανθεί ότι η μεγάλη σε έκταση και ένταση προσαρμογή και τα βήματα προς την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων του δημόσιου τομέα έχουν αρχίσει να αποδίδουν, αφού η συμβολή του πρωτογενούς δημοσιονομικού αποτελέσματος στην αύξηση του δημόσιου χρέους είναι (από το 2010 και μετά) όλο και μικρότερη.

Αντίθετα, ο κυριότερος παράγοντας που επηρεάζει το λόγο του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ είναι η σχέση του ονομαστικού επιτοκίου με το ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης. Ωστόσο, εξαιτίας της ένταξης της Ελλάδας στο μηχανισμό στήριξης, το κόστος δανεισμού του Δημοσίου δεν επηρεάζεται (πλην του δανεισμού μέσω εντόκων γραμματίων) από τις δυνάμεις της αγοράς. Συνεπώς, ο πιο καθοριστικός παράγοντας για την εξέλιξη της δυναμικής του δημόσιου χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ καθίσταται η εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας.

Χαρακτηριστικό είναι ότι από τα πρώτα στάδια της υφεσιακής πορείας της ελληνικής οικονομίας η εξέλιξη του επιτοκίου και του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης συντελούν καθοριστικά στο διαχρονικό ρυθμό αύξησης του δημόσιου χρέους.

Κρίνεται λοιπόν καθοριστικής σημασίας η ανακοπή του υφεσιακού κύκλου, με την επιτάχυνση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και των αποκρατικοποιήσεων, καθώς και με την άμεση αντιμετώπιση των περιορισμών που θέτουν τα προβλήματα του χρηματοπιστωτικού τομέα στην πραγματική οικονομία. Επιπλέον, απαιτείται να ληφθούν μέτρα προκειμένου να περιοριστούν κατά το δυνατόν οι αρνητικές επιπτώσεις της δημοσιονομικής πολιτικής στην οικονομική δραστηριότητα.

3.Αποφάσεις που αφορούν άμεσα την Ελλάδα

Όσον αφορά τα εμπορεύσιμα χρεόγραφα τα οποία έχουν εκδοθεί από το Ελληνικό Δημόσιο και εκείνα τα οποία καλύπτονται πλήρως από εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου, στις 28 Φεβρουαρίου 2012 το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ αποφάσισε προσωρινά να μη γίνονται αποδεκτά ως εξασφαλίσεις στις πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος. Ακολούθως, στις 8 Μαρτίου 2012 οι τίτλοι αυτοί αποφασίστηκε να γίνονται και πάλι αποδεκτοί από το Ευρωσύστημα δεδομένης της ενεργοποίησης μέτρων για τη βελτίωση της ποιότητας τους. Με τη λήξη αυτών των μέτρων στις 25 Ιουλίου 2012, τα εν λόγω χρεόγραφα έπαυσαν και πάλι να γίνονται αποδεκτά ως εξασφαλίσεις προσωρινά, καθώς δεν ικανοποιούσαν την ελάχιστη επιτρεπτή πιστωτική διαβάθμιση την οποία ορίζει το Ευρωσύστημα. Στο μεταξύ, οι ανάγκες για ρευστότητα των αντισυμβαλλομένων του Ευρωσυστήματος οι οποίοι επηρεάστηκαν από την εξαίρεση των εν λόγω χρεογράφων από τις αποδεκτές εξασφαλίσεις ήταν δυνατόν να ικανοποιηθούν από τις οικίες εθνικές κεντρικές τράπεζες, βάσει διαδικασιών που έχουν συμφωνηθεί στο επίπεδο του Ευρωσυστήματος. Για παράδειγμα, στη χώρα μας τα εν λόγω χρεόγραφα ήταν δυνατόν να χρησιμοποιηθούν ως εξασφαλίσεις για τη χορήγηση έκτακτης χρηματοδότησης από την Τράπεζα της Ελλάδος. Από την 21η Δεκεμβρίου 2012 όμως η εφαρμογή της ελάχιστης επιτρεπτής πιστωτικής διαβάθμισης όσον αφορά τα εμπορεύσιμα χρεόγραφα τα οποία έχουν εκδοθεί από το Ελληνικό Δημόσιο ή καλύπτονται πλήρως από την εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου σταμάτησε και τα εν λόγω χρεόγραφα περιλήφθηκαν εκ νέου στις αποδεκτές από το Ευρωσύστημα εξασφαλίσεις. Καθορίστηκε ωστόσο ότι θα εφαρμόζεται ειδική κλίμακα ποσοστών περικοπών αποτίμησης. Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ έλαβε υπόψη τη θετική αξιολόγηση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε συνεργασία με την ΕΚΤ και το ΔΝΤ της προόδου της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο του δεύτερου προγράμματος

προσαρμογής το οποίο ακολουθεί, καθώς επίσης και την υιοθέτηση από την ελληνική κυβέρνηση πολλών μέτρων πολιτικής που προωθούν τη δημοσιονομική εξυγίανση, υλοποιούν διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και εξασφαλίζουν τη σταθερότητα του πιστωτικού συστήματος στην ελληνική οικονομία.

Η εφαρμογή των μη συμβατικών μέτρων νομισματικής πολιτικής οδήγησε σε σημαντική αύξηση της αντιληφθείσας εκ μέρους των πιστωτικών ιδρυμάτων ρευστότητας από το Ευρωσύστημα. Το 2012 το υπόλοιπο της χορηγούμενης από το Ευρωσύστημα χρηματοδότησης προς τα ΝΧΙ στη ζώνη του ευρώ υποχώρησε το πρώτο δίμηνο του έτους, ακολούθησε ανοδική τάση την περίοδο Μαρτίου-Ιουνίου και ελαφρά καθοδική τάση από τον Ιούλιο και μετά : πάντως κατά μέσο όρο το Δεκέμβριο του 2012 το υπόλοιπο αυτό παρέμενε σημαντικά υψηλότερο σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2011 (980 δισεκ. ευρώ, έναντι 570 δισεκ. ευρώ αντίστοιχα). Τον Ιανουάριο του 2013 η χορηγηθείσα ρευστότητα αυξήθηκε περαιτέρω σε 990 δισεκ. ευρώ. Εντούτοις, αρχίζοντας από τις 30 Ιανουαρίου 2013 τα πιστωτικά ιδρύματα άσκησαν σε σημαντική κλίμακα το δικαίωμα για πρόωρη εξόφληση (μετά τη συμπλήρωση ενός έτους και πλέον) της χρηματοδότησης με αρχική διάρκεια 36 μηνών που είχαν αντλήσει στα τέλη του 2011. Η εξέλιξη αυτή φανερώνει περιορισμό των αναγκών άντλησης ρευστών διαθέσιμων από την κεντρική τράπεζα, πιθανότατα ως απόρροια της διεύρυνσης των δυνατοτήτων άντλησης πόρων από την αγορά στο πλαίσιο της προαναφερθείσας υποχώρησης των εντάσεων και εξομάλυνσης των συνθηκών στις χρηματοπιστωτικές αγορές.

Παράλληλα, το α' εξάμηνο του 2012 οι καταθέσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων στο Ευρωσύστημα στο πλαίσιο της διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων αυξάνονταν ολοένα. Συγκεκριμένα, οι καταθέσεις αυτές, από περίπου 320 δισεκ. ευρώ κατά μέσο όρο το Δεκέμβριο του 2011, αυξήθηκαν σε περίπου 770 δισεκ. ευρώ κατά μέσο όρο τον Ιούνιο του 2012. Ο μηδενισμός του επιτοκίου στη διευκόλυνση αποδοχής καταθέσεων από τις αρχές Ιουλίου του 2012 είχε ως συνέπεια να καταγραφεί το μήνα αυτό απότομη πτώση του ημερήσιου υπολοίπου των

καταθέσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων στο πλαίσιο της διευκόλυνσης, η οποία ακολουθήθηκε από περαιτέρω σταδιακή υποχώρηση, με αποτέλεσμα το ημερήσιο υπόλοιπο των καταθέσεων αυτών να διαμορφωθεί σε περίπου 240 δισεκ. ευρώ κατά μέσο όρο το Δεκέμβριο του 2012 και 235 δισεκ. ευρώ τον Ιανουάριο του 2013.

3.1. Η συνεχιζόμενη ύφεση δεν επιτρέπει εφησυχασμό

Με όσα αναφέρθηκαν συνοπτικά ανωτέρω επιτρέπουν την εκτίμηση ότι η Ελλάδα έχει διανύσει ένα μεγάλο τμήμα της διαδρομής. Το τμήμα που απομένει, παρότι μικρότερο, θα είναι ιδιαίτερα δύσκολο, καθώς η προσπάθεια θα πρέπει να καταβληθεί επιπλέον των θυσιών που ήδη έγιναν. Ωστόσο, έχουν τεθεί οι βάσεις προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα σοβαρά προβλήματα. Ο μεγάλος και άμεσος κίνδυνος της κατάρρευσης αποφεύχθηκε, το ενδεχόμενο εξόδου από το ευρώ απομακρύνθηκε και η εμπιστοσύνη αποκαθίσταται σταδιακά. Αυτές οι ενθαρρυντικές εξελίξεις δεν αφήνουν όμως περιθώρια για εφησυχασμό.

3.1.1. Η οικονομία σε ύφεση και το 2013 - Περαιτέρω διόγκωση της ανεργίας

Η ελληνική οικονομία βρίσκεται ακόμη σε βαθιά κρίση και οι κίνδυνοι εκτροχιασμού δεν έχουν εξλειφθεί. Το 2013 το ΑΕΠ υποχώρησε για πέμπτο κατά

σειρά έτος (κατά 6,4%, σύμφωνα με τις προκαταρτικές εκτιμήσεις της ΕΛΣΤΑΤ), με αποτέλεσμα η σωρευτική μείωση της πενταετίας 2008-2012 να ανέλθει στο 20,1%. Το ποσοστό αυτό θα αυξηθεί περαιτέρω το 2013 καθώς θα συνεχιστεί η ύφεση, αν και με ηπιότερο ρυθμό, όπως προβλέπεται.

Η ύφεση προκάλεσε μεγάλη πτώση της απασχόλησης : την τετραετία 2009-2012 η συνολική απασχόληση υποχώρησε κατά 17,5% περίπου, ενώ η μισθωτή απασχόληση ακόμη περισσότερο, πάνω από 19%. Η απώλεια χιλιάδων θέσεων εργασίας ώθησε το ποσοστό ανεργίας σε ιστορικά υψηλά επίπεδα : από 7,6% το 2008 σε 24,5% περίπου κατά μέσο όρο το 2012 και 27,0% το Νοέμβριο, ενώ προβλέπεται περαιτέρω άνοδος το 2013.

Η πρωτοφανής σε διάρκεια και ένταση κρίση έχει πολλαπλές επιπτώσεις :

- Μειώνει το κατά κεφαλήν εισόδημα και το βιοτικό επίπεδο.
- Απαξιώνει το ανθρώπινο κεφάλαιο και το πάγιο παραγωγικό δυναμικό.
- Συρρικνώνει την αποταμίευση, άρα και την καταθετική βάση των τραπεζών, περιορίζοντας τη ρευστότητα.
- Συντηρεί την αβεβαιότητα και αποθαρρύνει επενδυτικές πρωτοβουλίες.
- Δυσχεραίνει τη δημοσιονομική προσαρμογή, καθώς η πτώση των εισοδημάτων μειώνει τα δημόσια έσοδα. Έτσι, τροφοδοτεί το φαύλο κύκλο ελλειμμάτων-ύφεσης που οδηγεί σε συνεχείς αναθεωρήσεις των στόχων για το έλλειμμα και το χρέος, οι οποίες υποσκάπτουν την αξιοπιστία του προγράμματος.

Είναι γεγονός ότι η ύφεση των τελευταίων ετών ήταν βαθύτερη από ότι είχε αρχικά προβλεφθεί. Η αστοχία ωστόσο των προβλέψεων δεν ήταν το αίτιο για το μέγεθος της ύφεσης. Τα αίτια θα πρέπει κυρίως να αναζητηθούν στον τρόπο που εφαρμόστηκε το πρόγραμμα προσαρμογής, στη διστακτικότητα, στα λάθη και στις παραλείψεις και κυρίως στην υστέρηση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, δηλαδή σε εξελίξεις που συντέλεσαν ώστε αφενός να μην αντισταθμιστούν επαρκώς οι συστατικές επιδράσεις της δημοσιονομικής προσαρμογής και αφετέρου να

παραταθεί και να ενταθεί η επιδείνωση του κλίματος εμπιστοσύνης, εδραιώνοντας την παραλυτική αντίληψη ότι η Ελλάδα θα χρεοκοπήσει και θα αποχωρήσει από τη ζώνη του ευρώ. Ταυτόχρονα, την ύφεση επέτειναν και οι δυσμενείς συνθήκες χρηματοδότησης των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών, τις οποίες προκάλεσε σε μεγάλο βαθμό αυτή η αυξημένη αβεβαιότητα και ανησυχία. Ωστόσο, αν είχαν εφαρμοστεί έγκαιρα, δηλαδή από την αρχή του προγράμματος, και με συνέπεια οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που προβλέπονταν τότε, σήμερα θα είχαν ήδη γίνει αισθητές οι ευνοϊκές επιδράσεις τους όσον αφορά την ένταση και την διάρκεια της ύφεσης. Θα πρέπει εξάλλου να σημειωθεί ότι η αστοχία των αρχικών προβλέψεων αναγνωρίστηκε έμπρακτα με σειρά αναθεωρήσεων, που αφορούσαν τη διάρκεια του προγράμματος, το κόστος δανεισμού, την περίοδο αποπληρωμής, το ύψος της χρηματοδοτικής στήριξης και την ίδια την περικοπή του δημόσιου χρέους. Σε κάθε περίπτωση, η συζήτηση για τις αστοχίες δεν μπορεί να παράσχει "άλλοθι" για τη μη εφαρμογή του προγράμματος ιδίως για οποιαδήποτε χαλάρωση της προσπάθειας για την προώθηση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Η εφαρμογή του προγράμματος είναι ακόμη περισσότερο απαραίτητη, καθώς οι χρηματοπιστωτικές συνθήκες για τον ιδιωτικό τομέα και εν γένει η οικονομική κατάσταση στη χώρα άρχισαν να αλλάζουν προς το καλύτερο μετά τις εκλογές του Ιουνίου του 2012.

3.2 Δύσκολη χρονιά το 2013 - ορατή η ανάκαμψη το 2014

Η μεγάλη και παρατεινόμενη ύφεση, όσο δεν διαφαίνεται σαφέστερα η προοπτική εξόδου, δημιουργεί ένα εξαιρετικά δυσοίωνο κλίμα και εντείνει τις κοινωνικές αντιδράσεις. Πρέπει όμως να γίνει κατανοητό ότι βρισκόμαστε σ' ένα σημείο καμπής. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το 2013 θα είναι μια δύσκολη χρονιά,

κυρίως λόγω μέτρων και της υψηλής ανεργίας. Σήμερα ωστόσο, μπορούμε να προσδοκούμε ότι η ύφεση θα περιοριστεί σταδιακά μέχρι τα τέλη του 2013 και ότι στη διάρκεια του 2014 θα αρχίσουν να καταγράφονται θετικοί ρυθμοί μεταβολής του ΑΕΠ. Η πρόβλεψη αυτή στηρίζεται στους παράγοντες που αναφέρθηκαν, αλλά και σε σημαντικές ενδείξεις ότι η πρόοδος έχει αρχίσει να «μεταφέρεται» και στην πραγματική οικονομία. Θετικές επιδράσεις αναμένεται να έχουν :

- Η τόνωση της ρευστότητας και της εμπιστοσύνης που αναμένεται ως αποτέλεσμα της ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών και, κυρίως, η επιστροφή καταθέσεων στο τραπεζικό σύστημα, η οποία επίσης θα ενισχύσει τη ρευστότητα των τραπεζών. Αυτή και μόνη η επιστροφή των μετρητών που αποθησαυρίστηκαν στη διάρκεια της κρίσης, η οποία έχει αρχίσει να πραγματοποιείται σταδιακά, είναι δυνατόν να οδηγήσει σε επιπλέον ενίσχυση της ρευστότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων και της οικονομίας της τάξεως των 15 δισεκ. ευρώ τους επόμενους 12 έως 18 μήνες.
- Η περαιτέρω βελτίωση της ανταγωνιστικότητας κόστους, η οποία το 2013 θα έχει υπερκαλύψει το σύνολο των απωλειών της περιόδου 2001-2009, και η συνεχιζόμενη άνοδος των εξαγωγών, ιδίως προς χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Η επιτάχυνση των αποκρατικοποιήσεων, η οποία μπορεί να συνεπάγεται επενδύσεις πολλαπλάσιες από τις αρχικές που θα αφορούν την απόκτηση των περιουσιακών στοιχείων. Παράλληλα, είναι ευοίωνες οι πρόσφατες αποφάσεις πολυεθνικών επιχειρήσεων για επέκταση ή ενίσχυση των δραστηριοτήτων τους στην Ελλάδα.
- Η ταχύτερη πρόοδος στην απελευθέρωση των αγορών προϊόντων.
- Η επανεκκίνηση σημαντικών έργων υποδομών, όπως αυτοκινητόδρομοι.
- Η υλοποίηση ιδιωτικών επενδυτικών σχεδίων με έμμεση στήριξη της τραπεζικής τους χρηματοδότησης από πόρους του ΕΣΠΑ και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων.
- Η προγραμματισμένη σταδιακή αποπληρωμή των ληξιπρόθεσμων οφειλών του Δημοσίου, οι οποίες ανέρχονται σε 9,3 δισεκ. ευρώ.

Εξάλλου, το εξωτερικό περιβάλλον θα είναι λιγότερο δυσμενές. Το 2013 ο ρυθμός αύξησης του παγκόσμιου ΑΕΠ προβλέπεται ότι θα σημειώσει μικρή επιτάχυνση, υπό την προϋπόθεση ότι θα συνεχιστούν οι συντονισμένες προσπάθειες για την επίλυση της ευρωπαϊκής κρίσης. Το ΑΕΠ στη ζώνη του ευρώ προβλέπεται ότι θα υποχωρήσει μόνο οριακά και πάντως λιγότερο από ότι το 2012, ενώ στις

ΗΠΑ και στην Ιαπωνία προβλέπεται άνοδος του ΑΕΠ, αν και μικρότερη από ότι το 2012.

Για να διασφαλιστεί ότι όντως θα λειτουργήσουν θετικά οι ανωτέρω παράγοντες, πρέπει να διαφυλαχθεί η πρόσφατη βελτίωση του κλίματος εμπιστοσύνης. Η προβολή υπερβολικών ή άκαιρων διεκδικήσεων από κοινωνικές ομάδες δεν συμβάλλει προς την κατεύθυνση αυτή. Η κοινωνία στο σύνολο της πα έχει νόμιμο κέρδος από την ανόρθωση της οικονομίας. Επίσης, είναι αυτονόητο ότι οι -ευτυχώς μεμονωμένες- βίαιες ενέργειες που στρέφονται κατά της δραστηριότητας επιχειρήσεων είναι ιδιαίτερα βλαπτικές για το επενδυτικό κλίμα και τελικά υπονομεύουν τις προοπτικές ανάκαμψης της απασχόλησης.

3.3 Αισθητή βελτίωση των προοπτικών

Στους δέκα περίπου μήνες που πέρασαν από την περυσινή Γενική Συνέλευση των Μετόχων της Τράπεζας της Ελλάδος υπήρξαν σημαντικές εξελίξεις, οι οποίες διαμορφώνουν σήμερα μια νέα κατάσταση, σαφώς βελτιωμένη σε σύγκριση με τότε.

Η πρόοδος που συντελέστηκε σε αυτό το κρίσιμο διάστημα δεν ήταν εύκολα προβλέψιμη, καθώς πριν από ένα χρόνο πολλοί αναλυτές προεξοφλούσαν, σχεδόν ως αναπόφευκτες, τη χρεοκοπία και την έξοδο της χώρας από τη ζώνη του ευρώ. Σήμερα, το ενδεχόμενο αυτό έχει πλέον απομακρυνθεί και η οικονομία μπορεί να

προσβλέπει σε ανάκαμψη και έξοδο από την κρίση, με την στήριξη των Ευρωπαίων εταίρων και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

Η μεταστροφή του κλίματος, η υποχώρηση των δυσμενών προβλέψεων και η σταδιακή αποκατάσταση της εμπιστοσύνης οφείλονται σε μια σειρά από παράγοντες που βοήθησαν την ελληνική οικονομία να αποφύγει τους μεγάλους και άμεσους κινδύνους και να επανέλθει σε τροχιά εξισορρόπησης και σταθεροποίησης. Οι παράγοντες αυτοί είναι :

Πρώτον, η θετική απάντηση του ελληνικού λαού όσον αφορά το ιστορικό διακύβευμα της παραμονής στο ευρώ. Η απάντηση αυτή υλοποιήθηκε με το σχηματισμό της κυβέρνησης συνεργασίας, η οποία δήλωσε ρητά τη βούληση της να διαφυλάξει την ευρωπαϊκή πορεία της χώρας και δεσμεύθηκε να εφαρμόσει το πρόγραμμα προσαρμογής. Οι βασικές αυτές επιλογές, οι πιο εντατικοί ρυθμοί εφαρμογής του προγράμματος και η κάλυψη των μεγάλων καθυστερήσεων της προεκλογικής περιόδου έκαναν δυνατές τις αποφάσεις του Eurogroup στα τέλη Νοεμβρίου και στα μέσα Δεκεμβρίου του 2012 για τη συνέχιση της χρηματοδοτικής στήριξης. Οι εξελίξεις αυτές επηρέασαν θετικά το κλίμα στο εσωτερικό και στο εξωτερικό.

Ο *δεύτερος* παράγοντας που συνέβαλε στη βελτίωση του κλίματος είναι η πρόοδος στην εφαρμογή του προγράμματος προσαρμογής, ιδίως στην αντιμετώπιση των διδύμων ελλειμμάτων, του δημοσιονομικού και του εξωτερικού. Η πρόοδος αυτή σηματοδοτεί μια τάση εξισορρόπησης και αναδιάρθρωσης της οικονομίας.

Τρίτον, η διαφύλαξη της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και της εμπιστοσύνης στο τραπεζικό σύστημα, σε μια περίοδο πρωτοφανούς αβεβαιότητας. Η πρόοδος που έχει συντελεστεί δεν θα ήταν φυσικά δυνατή, εάν είχε καταρρεύσει το τραπεζικό σύστημα και είχε εκ των πραγμάτων καταστεί αναπόφευκτη η έξοδος από το ευρώ. Αυτό δεν συνέβη και ουδείς καταθέτης υπέστη την παραμικρή ζημιά. Το σημαντικότερο όμως είναι ότι σε αυτή την περίοδο της βαθιάς κρίσης όχι μόνο

προστατεύθηκε η συστημική ευστάθεια, αλλά και τέθηκαν οι βάσεις για την οικοδόμηση ενός ισχυρού και φερέγγυου τραπεζικού συστήματος.

Τέταρτον, η συνέχιση της χρηματοδοτικής στήριξης που παρέχουν οι επίσημοι δανειστές, η οποία δίνει στη χώρα την δυνατότητα να ανασυντάξει το τραπεζικό σύστημα και προσφέρει περιθώριο χρόνου για να προχωρήσει περισσότερο η αναδιάρθρωση της οικονομίας. Η στήριξη αυτή, που γίνεται με ευνοϊκούς όρους, είναι χωρίς προηγούμενο για τα διεθνή δεδομένα. Κατά την περίοδο 2010-2014 τα δάνεια στην Ελλάδα είναι συνολικού ύψους 237 δισεκ. ευρώ. Εξ αυτών έχουν ήδη εκταμιευθεί έως και τον Ιανουάριο του τρέχοντος έτους 195,3 δισεκ. και τα υπόλοιπα 41,7 δισεκ. θα εκταμιευθούν έως το τέλος του 2014.

Πέμπτον, τα θετικά βήματα που πραγματοποιούνται στην ΕΕ και στη ζώνη του ευρώ με σκοπό τη συμπλήρωση του θεσμικού οικοδομήματος. Η κινητικότητα και οι πρώτες αποφάσεις προς την κατεύθυνση αυτή συνέβαλαν θετικά στη διαμόρφωση του διεθνούς κλίματος, γεγονός που επηρέασε ευνοϊκά το κλίμα και στην Ελλάδα. Είναι αλήθεια ότι η διαδικασία των θεσμικών μεταρρυθμίσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση εμφανίζεται βραδύτερη από ότι μερικές φορές προσδοκούν οι αγορές. Δεν πρέπει όμως παραβλέπεται ότι υπάρχουν ήδη έμπρακτες αποδείξεις της ευρωπαϊκής βούλησης να αποτρέπεται η εμφάνιση κρίσεων στο μέλλον ή, εφόσον αυτές εκδηλώνονται, να αντιμετωπίζονται αποτελεσματικά. Στην έκθεση "Προς μια ουσιαστική οικονομική και νομισματική ένωση", που καταρτίστηκε από τον πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, σε συνεργασία με τους προέδρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Eurogroup και της ΕΚΤ, αρχικά προτάθηκε η εγκαθίδρυση τραπεζικής ένωσης στην Ευρώπη με τρεις βασικές πτυχές: ενιαία ευρωπαϊκή τραπεζική εποπτεία, ενιαίο πλαίσιο εξυγίανση τραπεζών και ενιαίο πλαίσιο εγγύησης καταθέσεων. Το κανονιστικό πλαίσιο ώστε η ενιαία τραπεζική εποπτεία να ανατεθεί στην ΕΚΤ, η οποία μαζί με τις εθνικές εποπτικές αρχές θα σχηματίσει τον Ενιαίο Εποπτικό Μηχανισμό, έχει καταρτιστεί και πρόκειται να υιοθετηθεί στο άμεσο μέλλον, ενώ το Δεκέμβριο το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έθεσε ως στόχο να υιοθετηθούν έως τα

μέσα του 2013 Οδηγίες για τους κανόνες εξυγίανσης τραπεζών και εγγύησης καταθέσεων. Επίσης, ιδιαίτερη σημασία είχε η θεσμοθέτηση των «Οριστικών Νομισματικών Συναλλαγών» (Outright Monetary Transactions) από το Ευρωσύστημα το Σεπτέμβριο του 2012, η οποία αφ' εαυτής επανέφερε σχετικά ομαλές συνθήκες στις χρηματοπιστωτικές αγορές στη ζώνη του ευρώ.

Παράρτημα
Πίνακας 1

Πίνακας Οικονομικών Στοιχείων για την Ελλάδα Βασικοί Οικονομικοί Δείκτες	2010	2011	2012 Τελευταία στοιχεία	διαθέσιμα	2012 Προβλέψεις για
ΑΕΠ	€ 227.318 εκ.	€ 215.088 εκ.	€ 47.189 εκ.		€ 206.319 εκ.
Τρέχουσες τιμές (Σταθερές τιμές 2005, ετήσιες μεταβολές)	-3,5%	-6,9%	(1ο τρίμηνο 2012) -6,5%		-4,1%*
Πληθωρισμός (Εναρμονισμένος δείκτης)	4,7% (μ.ο. 2010)	3,1% (μ.ο. 2011)	0,9% ** (Μάιος 2012)		-0,5% (μ.ο. 2012)
Δημοσιονομικό έλλειμμα (Γενική κυβέρνηση)	€ 23.859 εκ. 10,5 (% του ΑΕΠ)	€ 19.694 εκ. 9,2 (% του ΑΕΠ)	€ 10.874 εκ.*** (Μάιος 2012)		€ 13.732 εκ. 6,7 (% του ΑΕΠ)
Πρωτογενές δημοσιονομικό έλλειμμα	€ 10.666 εκ. 4,7 (% του ΑΕΠ)	€ 4.664 εκ. 2,2 (% του ΑΕΠ)	€ 2.349 εκ. (Μάιος 2012)		€ 488 εκ. 0,2 (% του ΑΕΠ)
Δημόσιο χρέος	€ 329.535 εκ. 145 (% του ΑΕΠ)	€ 355.616 εκ. 165,3 (% του ΑΕΠ)	€ 280.292 εκ. 130,0**** (% του ΑΕΠ)		€ 336,713 εκ. 163,2 (% του ΑΕΠ)
Ισοζύγιο πληρωμών (ως ποσοστό του ΑΕΠ)	-10,1%	-9,8%	N/A		-7,5%
Ανεργία	12,5% (μ.ο. 2010)	17,7% (μ.ο. 2011)	22,6% (1ο τρίμηνο 2012)		19,7% (μ.ο. 2012)

Οι προβλέψεις βασίζονται στον συμπληρωματικό προϋπολογισμό του 2012, στην ετήσια έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος, στο Υπουργείο Οικονομικών καθώς και στην αερινή έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και στην τελευταία έκθεση του ΔΝΤ.

Πίνακας 2

Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα	Δεκέμβριος 2010	Δεκέμβριος 2011	Φεβρουάριος 2012
Εγχώριες καταθέσεις (ιδιωτικός τομέας)	€ 211,5 δις. -12,4 (ετήσια μεταβολή %)	€ 177,1 δις. -16,4 (ετήσια μεταβολή %)	€ 167,4 δις. -18,9 (ετήσια μεταβολή %)*
Πιστώσεις στον εγχώριο ιδιωτικό τομέα	€ 257,8 δις. 0 (ετήσια μεταβολή %)	€ 248,5 δις. -3,1 (ετήσια μεταβολή %)	€ 246,8 δις. -3,8 (ετήσια μεταβολή %)
Πιστώσεις στη γενική κυβέρνηση	€ 78,2 δις. 28,3 (ετήσια μεταβολή %)	€ 74,3 δις. 2,0 (ετήσια μεταβολή %)	€ 69,1 δις. 6,3 (ετήσια μεταβολή %)

Βασίζεται στην περίοδο των τελευταίων 12 μηνών.

Βιβλιογραφία :

- Δρ. Π. Α. Κιοχός - Δρ. Γ. Δ. Παπανικολάου, Χρήμα - Πίστη - Τράπεζες
- Πωλ Κρούγκμαν, Η κρίση του 2008 και η επιστροφή των οικονομικών της ύφεσης
- Δ. Σπαρτιωτής - Γ. Στουρνάρας , Τα θεμελιώδη αίτια της κατάρρευσης των τραπεζών και των χρηματοπιστωτικών αγορών (η εμπειρία 2007-2008)
- Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, κ. Γεωργίου Α. Προβόπουλου, Φεβρουάριος 2013 - www.bankofgreece.gr
- Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας - www.oe-e.gr
- Οικονομική κρίση. Αιτίες και αποτελέσματα - Βικιβιβλία - el.wikibooks.org
- ΕΛΙΑΜΕΠ - www.eliamep.gr
- Εισαγωγή στην Δημόσια Οικονομική- Θεοδώρου Α. Γεωργακοπούλου
- Υπουργείο Οικονομικών - www.minfin.gr